

Kulutusluottojen sääntely lainsäädännöllä

Teemu Katajala

Opinnäytetyö

12/2023

Liiketalouden tutkinto-ohjelma (AMK)

Katajala, Teemu

Kulutusluottojen sääntely lainsäädännöllä

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Joulukuu 2023, 56 sivua.

Liiketalouden tutkinto-ohjelma, Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia kulutusluottojen lainsäädännön muutoksia kulutusluottoilmiön alkuaikojen lähtien. Tarkoituksena oli selvittää lainsäädännön muutosten perusteluja, vaikutuksia kuluttajien velkaantumiseen sekä mahdollisia vaihtoehtoisia lainsäätelykeinoja.

Ilmiöstä saatiin kattava yleiskuva kulutusluottoilmiötä ja kulutusluottojen lainsäätelyn perustaa tutkimalla. Tutkimus toteutettiin oikeusdogmaattisena tutkimuksena, jossa perehdyttiin lainsäädännön esityön kautta lainsäädännön muutosten perusteluihin ja niiden muuttumiseen ilmiön kehittyessä. Lisäksi lainsäätelyn vaikutuksia tutkittiin kvantitatiivisten tilastojen pohjalta.

Tutkimuksessa selvitettiin, että lainsäädännön muutoksia perusteltiin kuluttajien velkaantumiseen puuttumisella, kuluttajien edun suojaamisella sekä luotonantajien toiminnassa havaittuihin epäasiallisuuksiin puuttumisella. Eräiden luotonantajien ja vertaisluoton välittäjien rekisteröinnistä annetun lain oli tarkoitus taata luotonantajien ammattipätevyys ja mahdollistaa niiden valvonta. Uutta positiivista luottotietorekisteriä perusteltiin lisäksi sen mahdollistamalla luotonhakijan tosiasiallisen maksukyvyn selvittämällä sekä toisaalta luotonantajien entistä paremmalla mahdollisuudella hallita luottosopimukseen liittyviä luottoriskejä.

Luottokustannusten rajoitus ei ole ollut ongelmatonta, eikä ilmiön johdannaisvaikutuksiin ole selvää ratkaisua. Luotonantajat sopeutuivat ensimmäisen luottokustannussäätelyn rajoituksiin myöntämällä suurempia lainasummia ja pidempiä maksuaikoja, jotka eivät kuuluneet luottokustannussäätelyn soveltamisalaan. Lisäksi luotonantajat kasvattivat kulutusluottokantaa aggressiivisella markkinoinnilla, sekä digitaaliseen saatavuuteen panostamalla.

Kulutusluottojen sääntelyn muutokset eivät ole ajankohtaisia, koska 1.10.2023 lukien voimaan tulleesta kulutusluottojen sääntelyn muutosten sekä uuden positiivisen luottotietorekisterin vaikutuksista ei ole toistaiseksi tilastotietoa. Kulutusluottojen vaihtoehtoisiksi sääntelykeinoiksi esitettiin kuitenkin kulutusluottojen markkinointia koskevan lainsäätelyn tiukennuksia, luottopäätökseen liittyvää kaksivaiheista vahvistusta ja harkinta-aikaa, sekä lainanvertailijoiden rekisteröintivelvollisuutta.

Avainsanat (asiasanat)

Lainsäädäntö, kulutusluotto, korkokatto, positiivinen luottotietorekisteri, velkaantuminen

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Katajala, Teemu

Title and possible subtitle

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, December 2023, 56 pages.

Degree Programme in Business Administration. Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The aim of the research was to examine changes in consumer credit legislation since the early days of the phenomenon. The goal was to find out the rationale behind legislative changes, their impacts on consumer indebtedness and potential alternative ways to regulate the law.

A comprehensive overview of the consumer credit phenomenon was obtained by examining the basis of consumer credit legislation. The research was conducted as legal dogmatic research, getting acquainted with the rationale for legislative changes through the legislative proposal and how it evolved with the development of the phenomenon. Additionally, the impact of legislation was examined based on quantitative statistics.

It was examined in the research as well that legislative changes were justified by intervening in consumer indebtedness, protecting consumer interests, and intervening in observed irregularities in the activities of creditors. The law concerning the registration of certain lenders and peer-to-peer loan brokers was intended to ensure the professional competence of creditors and enable their supervision. Additionally, the establishment of new positive credit information registry was justified by its ability to facilitate the assessment of the creditworthiness of loan applicants and on the other hand, by providing the creditors with better opportunity to manage credit risks associated with loan agreements.

The restriction of credit costs has not been easy, and there is not clear solution to the derivative effects of the phenomenon. Creditors adapted to the limitations of credit costs by granting larger credit amounts and longer repayment periods, which basically were not subject to the application of cost of credit regulation. Additionally, lenders raised the amounts of granted consumer loans through aggressive marketing and investing in digital accessibility.

The changes in the consumer credit legislation are not presently current, as there is not statistical data available from the effects of changes on consumer credit legislation in 1.10.2023 and new positive credit information registry. However, alternative regulatory measures for consumer loans were suggested, including changes of legislation related to the marketing of consumer credits, implementing a two-step verification and consideration period for credit decisions, and requiring registration for loan comparison services.

Keywords/tags (subjects)

Legislation, consumer credits, interest rate cap, positive credit register, incurring of debts

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta	7
3	Opinnäytetyön tietoperusta	11
3.1	Kulutusluottoilmiön kehityskaari	11
3.2	Lainsäätelyn perusta kulutusluotoissa	14
3.3	Lainsäätelyn vaikutusten mittaus	16
4	Tutkimus kulutusluottojen sääntelystä	17
4.1	Lainsäätelyn muutokset vuosina 2009 – 2013.....	18
4.1.1	Luotonantajan velvoitteiden tiukentaminen.....	18
4.1.2	Kulutusluottodirektiivin täytäntöönpano kansallisella tasolla	20
4.1.3	Luottokustannusten sääntely ja eräitä muita säännöksiä.....	22
4.2	Kulutusluottosääntelyn korjaustoimenpiteet	24
4.2.1	Vertaislainojen rinnastaminen kulutusluotoksi.....	24
4.2.2	Luottokustannussääntelyn tiukentaminen.....	25
4.3	Korona-ajan väliaikainen sääntely	28
4.3.1	Väliaikainen korkokatto ja eräitä muita säännöksiä.....	28
4.3.2	Väliaikaisen sääntelyn jatkaminen	30
4.4	Kulutusluottojen sääntelyn kiristyminen	31
4.4.1	Positiivinen luottotietorekisteri.....	31
4.4.2	Luotonantajien rekisteriöinti- ja valvontaviranomaisen vaihtaminen	35
4.4.3	Luottokustannussääntelyn kiristäminen ja eräitä muita säännöksiä	36
5	Tutkimuksen tulokset	40
5.1	Lainsäädännön muutosten perustelut.....	40
5.2	Lainsäädännön muutosten vaikutukset velkaantumiseen	43
5.3	Vaihtoehtoiset kulutusluottojen sääntelyt	46
5.3.1	Markkinoinnin sääntelyn tiukentaminen	47
5.3.2	Luottosopimuksen harkinta-aika	48
5.3.3	Lainavertailijoiden sääntely	48
6	Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset	50
	Lähteet	53

Kuviot

Kuvio 1. Tutkimusongelman kuvaus	8
Kuvio 2. Ensimmäisen luottokustannussäätelyn vaikutukset.....	44
Kuvio 3. Kulutusluottokanta 2016 – 2022.....	46

Taulukot

Taulukko 1. Kulutusluottojen lainsäätelyn muutokset	17
---	----

1 Johdanto

Kulutusluotot ovat olleet vuosituhannen vaihteen jälkeen yhteiskuntaa ravisteleva ilmiö, joista harvalla on positiivista sanottavaa. Luotonanto on näkyvästi mukana ihmisten arjessa aggressiivisen markkinoinnin seurauksena, ja tarinat ihmisten velkaantumisesta ovat tulleet tutuiksi uutisartikkeleista. Aihe on edelleen varsin ajankohtainen, koska yhteiskuntaa muovannut COVID-19 epidemia ja sitä seurannut Ukrainan sota energiamarkkinoiden ja korkopolitiikan muutoksineen sekä inflaation kasvu muovaavat talousympäristöä. COVID-19 epidemian aikana laaditun väliaikaisen lain esityössä todetaankin, että poikkeustilanne on omiaan vaikuttamaan ihmisten velkaantumiseen negatiivisesti (HE 53/2020, 3).

Yhteiskunta on puuttunut ilmiöön lainsäädännöllisin muutoksin, jotka ovat keskittyneet pääosin kuluttajan aseman parantamiseen kuluttajansuojalain muutoksilla, mutta toisaalta myös luoton myöntäjien velvollisuuksien tiukentamisella ja toiminnan reunaehtojen asettamisella.

Aiheen valintaan vaikutti sen ajankohtaisuuden lisäksi pitkään jatkunut kuluttajaluottoihin liittyvän lainsäädännön muutostarve, joka viestii siitä, että sääntely on mahdollisesti ollut osin tehotonta ja sillä ei ole saatu aikaan toivottuja vaikutuksia. Kuluttajaluotoista ja niiden vaikutuksista on tehty runsaasti tutkimuksia valtiollisten tahojen, sekä jonkin verran opiskelijoiden toimesta. Tutkimus kohdistetaan lainsäätäjän taustatoimiin ilmiön kehityskaarella. Joskin on myös todettava, että ilmiön muuntautuessa yhteiskunnan mukana, tarvitaan aina myös tuoreita tutkimuksia uusista kehityssuunnista.

2 Opinnäytetyön tausta

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia kulutusluottoihin liittyvän ilmiön lainsäädännön uudistusta vuodesta 2005 eteenpäin, jolloin ilmiö sai alkunsa (ks. esim. HE 78/2012 vp, 4; Rantala & Tarkkala 2009, 23). Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia kulutusluottoihin liittyvää lainsäädäntöprosessia, erityisesti lain esityöhön asetettuja tavoitteita. Opinnäytetyössä pyritään saamaan kokonaiskuvaa tavoitteiden toteutumisesta, mutta tavoitetta rajaa osin perinteisten luottolaitosten ulkopuolisten toimijoiden luotonannon tilastotietojen epätäydellisyys. Järvelä, Raijas & Saastamoinen (2019, 11) toteavat, että Tilastokeskuksen vuodesta 2008 ylläpitämä pienlainayrityksiä seuraava luottokanta-tilaston päivittäminen on lopetettu vuonna 2015 ja luottolaitossektorin ulkopuolisten toimijoiden myöntämien luottotilastojen seuraaminen on mahdollista ainoastaan kyseenomaisten yritysten taseita seuraamalla.

ilmiötä on mahdollista lähestyä useista eri tieteenaloista ja tutkimusnäkökulmista. Ongelmaan voidaan vaikuttaa Majamaan ja Rantalan (2020, 103 – 104) mukaan ennaltaehkäisevästi esimerkiksi kuluttajien taloustaitojen kehittämällä ja ongelmien hoitamiseen talous- ja velkaneuvonnan resurssien lisäämisellä, mutta jälkimmäisiä aiheita ei käsitellä tässä opinnäytetyössä (ks. esim. Luotonen, Puttonen & Rantapuska 2022, 8 – 9).

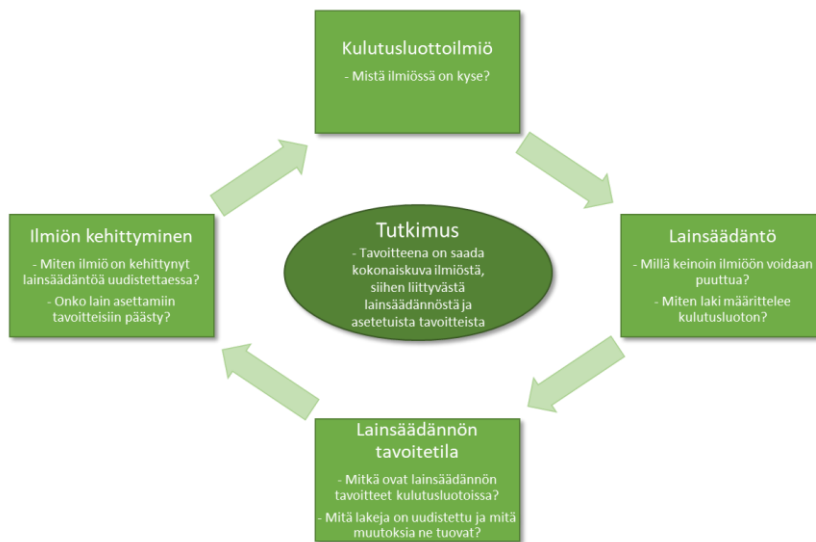
Opinnäytetyö rajataan koskemaan nimenomaisesti vakuudettomia kulutusluottoja, sillä nämä nähdään riskipitoisiksi ja nopeasti kasvaneeksi luottoryhmäksi, jotka näkyvät myös ulosottotilastoissa (Selvitys keinoista ehkäistä kotitalouksien liiallista velkaantumista, 27 – 30). Samansuuntaiseen johtopäätökseen on tultu myös lainsäädännön esityössä, jossa todetaan kulutusluottojen olleen pääasiallinen syy kulutusluottojen lainsäädännön muutosten taustalla. tarjoajien lisänneen luottokantaa luotonantokriteerejä löysentämällä, suurentamalla luottosummaa sekä pidentämällä kulutusluottojen maksuaikoja (HE 64/2009 vp, 4; HE 230/2018 vp, 3). Näin ollen tutkimuksen ulkopuolelle on syytä rajata lisäksi asuntoluotot ja vakuudelliset kulutusluotot.

Kulutusluottojen lainsäädännön useiden peräkkäisten uudistusten ja muiden päällekkäisten yhteiskunnallisten ilmiöiden vuoksi tutkimus kohdistetaan kulutusluottoihin liittyvään lainsäädännön vaikutusten toteutuneisiin muutoksiin kokonaisuutena. Muuten syy-seurausyhteyden tulkinnan luotettavuus voi kärsiä peräkkäisten uudistusten vaikutuksista, jotka voivat vaikuttaa tilastoihin pitkän aikavälin sykleinä.

Tutkimusongelmaan haetaan vastausta seuraavin tutkimuskysymyksin:

1. Minkälaisia perusteluita kulutusluottoihin liittyvän lainsäädännön muutoksille on esitetty ja miten perustelut ovat muuttuneet velkaantumisongelman jatkuessa?
2. Miten kulutusluottojen lainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet velkaantumiseen?
3. Minkälaisia vaihtoehtoja kulutusluottojen sääntelyyn on?

Tutkimusongelmaa kuvaileva ja syventävä kuvio 1 johdattelee opinnäytetyön kulkua ja toimii työn punaisena lankana.

Kuvio 1. Tutkimusongelman kuvaus

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä pureudutaan ensin kulutusluottoilmiöön ja sen johdannaisvaikutuksiin, josta saadaan havainnollistava kuva ilmiön luonteesta. Lisäksi opinnäytetyön luonne huomioon ottaen on syytä perehtyä myös lainsäädännön uudistusten ja muutosten edellytyksiin kulutusluottojen osalta ja hakea vastaus siihen, miten tarkalleen ottaen kulutusluotto määrittellään lainsäädännön pohjalta. Ilmiön johdatteluosion jälkeen perehdytään yleisesti kulutusluottojen lainsäädännön muutoksiin ja lain esityössä asetettuihin tavoitetiloihin kulutusluottojen ja niiden vaikutusten osalta.

Vaikutusarvioinnin toteutuman tutkiminen vaatii tutustumista kulutusluottojen lainsäädännön esityöhön, joissa esitetään lain uudistuksen tavoitteet. Tutkimus on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa analysoimalla kvalitatiivisesti lain esityönä toimivia hallituksen esityksiä, ja valiokuntamietintöjä, joista saadaan selville lainsäätäjän tavoitteet lainuudistuksille.

Aihetta lähestytään oikeusdogmaattisesta näkökulmasta. Hirvosen (2011, 23) mukaan oikeusdogmatiikka tutkii voimassa olevaa oikeutta ja lakien sekä muiden oikeuslähteiden merkitystä. Tutkitavassa kulutusluottoilmiössä lainsäädännön muutoksien ja niiden vaikutusten tutkiminen vaatii lain esityön, eli muiden oikeuslähteiden tutkimista, jonka vuoksi on perusteltua lähestyä aihetta valitusta oikeusdogmaattisesta näkökulmasta.

Tutkimusosio toteutetaan laadullisena tutkimuksena, joka Aaltion, Juutin ja Puusan (2020, 57) mukaan perustuu kokemusten ja näkemysten tarkasteluun, sekä teorian ja käytännön yhteyden tulkintaan. Laadullisesti tutkimusmenetelmä koetaan tässä tapauksessa parhaaksi lähestymiskulmaksi, sillä tutkimusaineisto nojaa pitkälti säädettyyn lakiin ja sen esityöhön, jota on tutkimuksen oikeusdogmaattisen näkökulman vuoksi tarkoituksenmukaisinta lähestyä laadullisesti. Tutkimusaineistona käytetään primäärilähteinä kulutusluottojen lainsäätelyn taustalla olevia hallituksen esityksiä. Aineiston analyysimenetelmänä käytetään laadullista analyysiä, jolla jäsennellään lain esityössä ilmeneviä lainmuutosten perusteluita sekä tavoitteita.

Vilka (2021, 78) toteaa kuitenkin, että valmista materiaalia hyödyntäessä on selvitettävä, soveltuuko materiaali tutkittavaan ilmiöön ja toiseksi materiaalia joutuu usein muokkaamaan niin, että se soveltuu tutkimusongelmaan. Tässä tapauksessa kvantitatiivinen materiaali on pääosin raaka-materiaalia, jota kerätään ja muovataan yhteen eri lähteistä. Käytettävää tutkimusmateriaalia tulee tässä tapauksessa soveltaa varovaisesti ja tarkoituksenmukaisesti siitä syystä, että ilmiöön vaikuttaa yhtäaikaisesti lainsäädännön ja yhteiskunnan muutokset. Toisekseen kvalitatiivista materiaalia koostaessa tulee ottaa huomioon aineistossa esiintyvän tiedon tarkka tarkoituserä, jotta materiaalin sisältö ei vaarannu ja tieto muutu sisällöllisesti.

Tutkimusosiossa on syytä huomioida, että yhteiskuntaa on koskettanut viime vuosina kriisejä kuten COVID-19-epidemia, joka ovat omiaan vaikuttamaan velkaantumistilastojen kehitykseen ja myönnettyjen luottojen määriin, jotka tulee huomioida tilastoja tulkittaessa (ks. esim. HE 53/2020

vp, 3). Tarkkaa tilastotietoa velkaantumisesta ja kulutusluottojen määrästä ei saada myöskään suhteuttamalla velkatilastoja velkomustuomioiden tai ulosottotilastojen lukumäärään, koska kulluttajat voivat vältellä maksuhäiriömerkintöjä sinnittelemällä ja pitkittämällä velkaantumistaan ottamalla lisää velkaa, jolla vanha velka on maksettu pois (Rantala 2012, 24; Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 36).

Tutkimuksissa tulisi tarkastella myös aina eettisyyttä ja hyvää tieteellistä käytäntöä siitä syystä, että tutkimuksesta tulisi mahdollisimman luotettava ja se kunnioittaisi tiedeyhteisöä ja muita vertaistutkijoita. Vilkan (2021, 37) mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että tutkija noudattaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka tiedeyhteisö on hyväksynyt. Kuula (2015, 26) jatkaa todeten, että hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkijalta rehellisyyttä, oman tutkimuksen huolellista suunnittelua, toteutusta ja raportointia, sekä muiden tutkijoiden töiden ja saavutusten kunnioittamista.

Tutkimuksessa ja sen aineiston käsittelyssä huomioidaan eettisyys käyttämällä luotettavia tutkimusaineiston lähteitä, varmistaen näiden tekijänoikeuskysymykset ja tehden asianmukaiset referoinnit lähdeviittauksineen. Aineistona suositetaan alkuperäislähteitä, jolla kunnioitetaan tutkijoiden tieteellisiä tuloksia (Kuula 2015, 24). Tässä tutkimuksessa eettisyys otetaan huomioon noudattamalla mainittuja hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkimusaineistona käytetään primäärlähteitä, eli hallituksen esityksiä. Tutkimus ei myöskään edellytä tutkimuslupaa tai eettistä ennakkoarviointia.

3 Opinnäytetyön tietoperusta

Kulutusluotot ovat ilmiönä osin tunnettuja, mutta toimialan nopean muuntautumisen vuoksi on syytä tarkastella kulutusluottojen kehityskaarta, jotta kulutusluotoista ja siihen liittyvistä ilmiöistä saadaan yleistävä kokonaiskuva. Luvussa tutustutaan yleisesti ilmiön muuntautumiseen, sekä ongelma-kohtiin. Lisäksi on syytä käsitellä myös lainsäätelyn perustaa kulutusluotoissa, sekä itse kulutusluoton käsitettä juridisesta viitekehuksesta.

3.1 Kulutusluottoilmiön kehityskaari

Kulutusluottoilmiön katsotaan alkaneen digitaalisen kehityksen ja yhteiskunnassa ilmenneiden pankkien kiristyneiden antolainausehtojen seurauksena, jolloin markkinoille tuli ensimmäiset pikaluotot (Raijas 2019, 620). Pikaluotot olivat Raijaksen (2019, 621) mukaan tyypillisesti perinteisten rahoituslaitosten ulkopuolisten toimijoiden myöntämiä pieniä, alle 300 euron vakuudettomia luottoja, joissa takaisinmaksuaika oli lyhyt ja lainan kulut veloitettiin korkojen sijaan erilaisina käsittely- ja toimituskuluina. Samaan näkemykseen yhtyy myös Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimus (Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 9) täydentäen lisäksi, että lainoja haettiin tyypillisesti internetistä tai tekstiviestitse, jolloin pikaluottojen tarjoajilla ei myöskään ollut tarvetta fyysisille kivijalkaliikkeille.

Kulutusluottojen sääntely on muuttanut markkinoita niin, että luotonantajat ovat sopeutuneet lainsäädännön muutoksiin tuomalla markkinoille uudenlaisia luottotuotteita (Majamaa & Rantala 2020, 19). Lainsäätelyn seurauksena euromäärältään pienet ja laina-ajaltaan lyhyet pikaluotot hävisivät markkinoilta ja tilalle tuli erilaisia limiitti- ja joustoluottoja, joissa luotonottaja haki luotonantajalta limiittiä tietylle euromäärälle, joka ei kuitenkaan edellyttänyt myönnetyn lainasumman nostamista kokonaisuudessaan (Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 14). Myöhemmin markkinoille tuli myös vertaislainoja, jossa luottotoimintaa harjoittava yritys toimii välittäjänä kahden tai useamman kuluttajan välisessä luotonannossa. Päläs (2017, 7) kutsuu kyseistä luottotoimintaa eräänlaiseksi kolmikantasuhteeksi, jossa luotonvälittäjä toimii palvelualustana luottoa hakevalle ja myöntävälle kuluttajalle.

Pikaluotot erosivat Raijaksen (2019, 621) mukaan perinteistä lainatuotteista pienen lainasumman lisäksi siinä, että näistä sai nopeasti lainapäätöksen, jonka vuoksi näitä myös kutsutaan pikaluotoiksi tai lyhytaikaisiksi vakuudettomiksi kuluttajaluotoiksi, kuten Takalo (2017, 383) näitä kutsuu. Vastaavasti Juurikkala (2012, 458) toteaa, että pienlainat eroavat pikalainoista siinä, että pienlainoiksi voidaan kutsua mitä tahansa luottoja, jotka ovat lainasummaltaan pieniä.

Takalo (2017, 385) ja Vartiainen (2016, 102) kertovat lyhytaikaisten kulutusluottojen olevan uudenlainen rahoitusinstrumentti, joka soveltuu kuluttajan akuutin tilapäisen rahantarpeen paikkaukseen, kun taas vastaavasti oikeusministeriön työryhmämietinnössä (pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 20) todetaan pikaluotoille ominaisen nopean saatavuuden altistavan erityisesti nuoret kuluttajat harkitsemattomalle luotonotolle, joka voidaan yhdistää Juurikkalan (2012) havaintoon Kauppa- ja teollisuusministeriön selvityksessä, jonka mukaan pikavippien ottajat ovat pitäneet niiden tärkeimpinä käyttökohteina juhlimista ja nautintoaineita, kuten alkoholia ja tupakkaa. Myös Rantala (2012, 24 – 25) on tullut verkkotutkimuksessaan siihen lopputulokseen, että pikavipeillä rahoitetaan niiden ottajien mukaan yleensä turhia hankintoja.

Rantala (2012, 24) on tehnyt tutkimuksessaan havainnon pikavippikierteestä, jossa lainan takaisinmaksun noustua ylivoimaiseksi, velka hoidetaan ottamalla vain lisää pikavippiä, jolla vanhat velat maksetaan pois. Kyseinen käytösmalli on kuluttajalta epärationaalista käytöstä, joka vain jatkaa ja syventää velkakierrettä, mutta toisaalta kyseessä voi olla myös asiakasprofiili, jota yksittäinen luotonantaja mahdollisesti tavoittelee asiakaskunnakseen (ks. esim. Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 38 – 41) siitä syystä, että näiden vippikierteessä olevien kuluttajien käsitys luottojen takaisinmaksukyvyistä ja todellisista kuluista on heikentynyt (Rantala & Tarkkala, 63 – 64), samalla kun he koittavat viimeiseen asti tasapainotella velkakierteen ja maksuhäiriömerkinnän välillä, joka on luotonantajalle tuottoisa suhde ainakin siihen asti, kun kuluttaja jaksaa sinnitellä velkaloukussa (kts. Mann 2007, 385 – 392). Tästä niin sanotusta ”saalistavasta luotonannosta” (vert. Hyytinen 2011, 377) on helppo saada viitteitä pikaluottomarkkinoilta, mutta asian toteaminen osoittautuu hankalaksi.

Asia ilmenee hieman vastaavalla tavalla myös talousvaliokunnan mietinnöstä (TaVM 39/2018 vp, 8), jossa on velkomustilastojen valossa päädytty siihen tulokseen, että luottomarkkinoilla on myös

luotonantajia, jotka myöntävät kulutusluottoja kuluttajille, joilla ei ole tosiasiallista kykyä suorittaa luoton takaisinmaksusta. Syntyviä luottotappioita tällainen luotonantaja kompensoi hyvin korkealla korolla, jonka varaan liiketoiminnan kannattavuus rakentuu (TaVM 39/2018 vp, 9).

Pikaluottojen käyttäjien joukosta erottuivat etupainossa nuoret, joista Oikeusministeriön työryhmämietinnössä (Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen 2008, 5 – 6) nousi esille 20 – 24-vuotiaiden ryhmä, jotka edustivat käräjäoikeuteen elokuussa 2007 käsittelemistä velkomusasioista 43 % osuutta velallisten määrästä, kun taas pikaluottokierteessä olevien suurin ikäryhmä oli 25 – 34 vuotiaat. Linna (2014, 269) täsmentää artikkelissaan, että nykyinen luottoyhteiskunta tarjoaa aikuistumiskynnyksellä olevalle nuorelle mahdollisuuden itsetunnon rakentamiseen ja kulu-tushyödykkeiden hankkimiseen helposti saatavilla pikaluotoilla, jotka näkyvät myöhemmin velkomustuomio- ja ulosottotilastoissa.

Ongelmia ovat aiheuttaneet myös aggressiivinen luoton saannin vaivattomuutta ja nopeutta korostava markkinointi (Järvelä, Raijas ja Saastamoinen (2019, 38), jonka Aspelund & Linnanmäki (2019, 2) kuvailevat olevan massiivista, päällekkävää ja moniulotteista luotonantajien hyödyntäessä markkinoinnissa taitavasti eri kanavia sekä suoramarkkinointia, jota on levitetty tekstiviesti- ja sähköpostimainonnan muodossa tyypillisesti pikaluottoyritysten entisille ja nykyisille asiakkaille. Mainonnassa tuodaan myös ilmi, että pikaluotto on keino aiempien velkojen hoitoon ja näennäinen ratkaisu velkakierteestä ulos pääsyyn (Järvelä, Raijas ja Saastamoinen (2019, 38).

Vastaavia tuloksia on noussut esiin Peltosen & Saastamoisen (2019, 11 – 12) tutkimuksessa, jossa aineistosta on noussut esiin osan kuluttajista kuvailleen pikaluottoyhtiöiden markkinoinnin kannustamaan ihmisiä velkaantumaan ja hankkimaan hyödykkeitä, joihin heillä todellisuudessa ei ole varaa, sekä viestivän pikaluottojen olevan helppoja, halpoja ja riskittömiä ratkaisuja taloudellisiin ongelmiin. Luotonantajat voivat keskittää markkinointia niiden ongelmakäyttäjille esimerkiksi Rantalán (2012, 15) ja Järvelän, Raijaksen ja Saastamoisen (2019, 38) tutkimusaineistoissa esiin nousseille esimerkkien mukaisesti, jossa markkinointia on kohdistettu niiden jatkuville käyttäjille, uhkapeliriippuvaisille, tai perjantaipäiville.

Aspelund & Linnanmäki (2019, 3) jatkavat todeten, että valvontaviranomaisilla ei ole ollut kunnollista mahdollisuutta puuttua esiintyneisiin ongelmiin markkinoinnin massiivisuuden, suoramarkkinoinnin luonteen, valvontaviranomaisten mahdollinen epätietoisuuden ja markkinoinnin sääntelyyn liittyvä tulkinnanvaraisuuden vuoksi.

Koostetusti voidaan todeta, että kulutusluottomarkkinat ovat muuttuneet paljon vuosien saatossa ja voidaankin perustellusti todeta, että entisaikojen pikavipit ovat jääneet unholaan. Kulutusluottojen on todettu olevan kuluttajan tilapäiseen akuuttiin rahantarpeeseen soveltuva rahoitusinstrumentti, mutta samalla voidaan myös kiistatta aiempien tutkimusten valossa todeta myös, että kulutusluotoilla on myös negatiivisia seurannaisvaikutuksia, josta vaikuttavat yhtä lailla kuluttajien arkeen.

3.2 Lainsäätelyn perusta kulutusluotoissa

Lainsäädäntö määrittelee tarkemmin kulutusluoton käsitteen. Nykylainsäädännössä kuluttajaluotolla tarkoitetaan luottoa, jonka elinkeinonharjoittaja sopimuksen mukaan myöntää tai lupaa myöntää kuluttajille lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelynä (kuluttajansuojalaki 38/1978, 7 luku, 1 §, 1 mom.). Kuluttajaluotto -käsite on yleinen käsite, johon katsotaan kuuluvan kulutusluotot, asuntoluotot ja esimerkiksi opintolainat. Kulutusluoton käsite on elänyt markkinoiden ja kasvavien tuotekategorioiden mukana, mutta käytännössä nykytilanteessa tähän voidaan katsoa kuuluvan kertaluontoiset ja jatkuvat luotot, pikavipit, luottokortit, osamaksut, hyödykesidonnaiset korttiluotot, vertaisluotot ja asunto-omaisuuteen liittyvät kulutusluotot.

Kulutusluottojen sääntely perustuu pääosin kuluttajansuojalakiin, josta kulutusluottoja käsittelevä 7 luku on aihealueen kannalta merkityksellisin. Kulutusluotoista on säädelty myös muissa laeissa, joista aihealueen kannalta merkityksellisimpiä ovat laki positiivisesta luottotietorekisteristä, sekä laki eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä (ent. laki eräiden luotonantajien rekisteröinnistä). Näiden lakien muutoksiin tutustutaan tarkemmin kuluttajansuojalain ohella myöhemmissä luvuissa.

Vastaavasti perustuslaissa (Suomen perustuslaki 731.1999, 18 § 1 mom.) säädetään elinkeinonharjoittamisen vapaudesta, jonka mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan

työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Kuluttajansuojan sääntelyn rajoittaa perustuslaissa säädettyä elinkeinon harjoittamisen vapautta. Perustuslaki on soveltamisjärjestyksessä tavallisia lakeja ylempänä, joten sen rajoittamiselle on oltava painavat sekä hyväksyttävät perustelut ja sääntelyn tulee olla välttämätöntä ja oikeasuhtaista (HE 64/2009 vp, 28).

Lainsäädännössä on kuitenkin katsottu, että kuluttaja-asiakas on lähtökohtaisesti heikommassa asemassa elinkeinonharjoittajaan nähden, jonka vuoksi kuluttajien etuja suojellaan kuluttajansuojalaissa. Kuluttajansuojalakeja perustellaan kuluttajamarkkinoilla vallitsevalla epätäydellisen informaation ongelmalla, jossa elinkeinonharjoittajalla on lähtökohtaisesti enemmän tietoa myytävästä hyödykkeestä, jolloin tämä on myös etulyöntiasemassa myyntitilanteessa (Määttä 2010, 266; Peltonen & Määttä 2015, 1). Takalo (2017, 383) selittää tätä rahoitusmarkkinoiden epätäydellisyydestä johtuvalla mahdollisella liiallisella lainanotolla, jonka seurauksena kuluttajat voivat velkaantua liikaa. Parkkali & Pönkä (2010, 587) toteavat artikkelissaan, että lainsäätäjä katsoi parhaaksi vaihtoehdoksi yhtenäistää kulutusluottoja koskevat säännökset saman lain alle ja tähän valittiin kuluttajansuojalaki siitä syystä, että kulutusluotot kuuluvat luonteeltaan kuluttajakauppoihin.

Kulutusluottojen osalta elinkeinonharjoittamisen vapauteen puuttumista on perusteltu lain esityössä muun muassa kuluttajan aseman parantamisella, ylivelkaantumisen estämisellä ja valvovaviranomaisten työn helpottamisella (HE 64/2009 vp, 28; He 24/2010, 60; He 53/2020, 15). Lainsäätelyn tarkoituksena voidaan näin ollen katsoa olevan kuluttajan suojelemisen lisäksi taloudellisen vakauden ja yhteiskunnallisten arvojen suojeleminen. Myös Majamaa & Rantala (2020, 14) toteavat, että lainsäädännön keinoilla on pyritty puuttumaan luottojen käytön lisääntymiseen ja sitä seuranneeseen ylivelkaantumisen kasvuun. Jos puolestaan tarkastellaan tavoitteita aiemmista lain esitöistä, niin esimerkiksi hallituksen esityksessä (HE 64/2009 vp, 16) pääasiallisena tavoitteena on ollut pikaluottojen tarjontaan puuttuminen.

Toimialaa pikaluottoja olisi ollut mahdollista alun perin rajoittaa myös toimialan itsesääntelyllä, mutta hallituksen esityksessä (HE 64/2009 vp) todetaan, että vaikka alalla toimineella pienlainayhdistyksellä oli eettiset säännöt olemassa, eivät nämä olleet sellaisenaan olleet riittäviä ja toisaalta ne eivät sitoneet yhdistyksen ulkopuolisia luotoantajia, eivätkä näin turvanneet kuluttajien asemaa.

3.3 Lainsäätelyn vaikutusten mittaaminen

Määttä (2010, 266) korostaa artikkelissaan kulutusluottoja koskevan lainsäätelyn vaikutusarvioinnin tärkeyttä pikaluottojen sääntelystä oikeustaloustieteellisestä näkökulmasta, jossa todetaan, että vaikutusarvioinnissa tulee huomioida sekä lainsäädännön vaikutusten arviointi etukäteen, että vaikutusten jälkikäteinen seuranta.

Lainsäätelyn toimivuuden mittausta varten ei ole olemassa täydellistä tilastoa, joka asettaa tutkimukselle osin haasteen. Tilastokeskus on ylläpitänyt luottokantatilastoa vuodesta 2008 vuoteen 2015 asti, josta ilmenee pienlainayritysten antolainaus ja siihen liittyvät tunnusluvut, kuten lainojen takaisinmaksuajat (Suomen Virallinen tilasto: Luottokanta. n.d.).

Lisäksi Suomen Pankki on kerännyt tilastoa vuodesta 2003 asti tilastoa luottokannasta tähän päivään asti (Suomen kotitalouksien euromääräiset lainat ja talletukset 2023). Tilasto ei kuitenkaan ota huomioon luottolaitossektorin ulkopuolelta tulevia muita rahoituslaitoksia, ulkomaisia digipankkeja eikä vertaislainausta, joten näiden tietojen osalta sovelletaan Suomen pankin keräämiä erillisiä tilastoja muista rahoituslaitoksista, vertaislainoista, sekä arviosta ulkomaisten digipankkien kulutusluotoista.

Maksuhäiriöt ovat myös yksi kulutusluottojen johdannaisvaikutuksista. Kuitenkin edellä tuotiin esille, että kulutusluottokierteen taustalla on kuitenkin pyrkimys välttää maksuhäiriömerkintää ottamalla vanhan lainan tilalle uusi laina. Tästä syystä maksuhäiriömerkintöjen ja kulutusluottojen välillä ei ole vahvaa korrelaatiota eikä maksuhäiriömerkintöjä seuraamalla saada todellista kuvaa velkaantumisen kasvusta (Raijas 2019, 621).

4 Tutkimus kulutusluottojen sääntelystä

Tässä kappaleessa käsitellään yksityiskohtaisemmin kulutusluottojen lainsäädäntöön liittyviä muutoksia lain esityön kautta. Tarkoitus on käsitellä sekä lainsäädännön muutoksia, sekä näiden taustalla olevia perusteluja.

Taulukko 1. Kulutusluottojen lainsäätelyn muutokset

Kulutusluottoihin liittyvät lainsäädännön muutokset	Voimaantulo
Ensimmäiset lainsäätelyt	
HE 64/2009 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, rikoslain 36 luvun 6 §:n ja korkolain 4 §:n muuttamisesta	1.2.2010
HE 24/2010 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi	1.12.2010
HE 78/2012 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta	1.6.2013
Sääntelyn korjaustoimenpiteet	
HE 77/2016 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta, asunto-omaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen välittäjistä ja eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi	1.1.2017
He 230/2018 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta	1.9.2019
Korona-ajan väliaikainen sääntely	
HE 53/2020 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta	1.7.2020
HE 234/2020 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta	1.1.2021
Kulutusluottojen sääntelyn tiukentaminen	
HE 22/2022 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi	1.8.2022 - 1.4.2026
HE 101/2022 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle kotitalouksien velkaantumista rajoittavaksi lainsäädännöksi	1.7.2023
HE 218/2022 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §: n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta	1.10.2023

Lain esityön mukaan (HE 64/2009 vp, 8) rahoitustarkastuksen (nyk. finanssivalvonta) keväällä 2007 tekemässä EU-maiden kuluttajaluottoja koskevassa selvityksessä oli havaittu, että tekstiviestilainat olivat aiheuttaneet Suomen lisäksi myös muissa EU-maissa ongelmia, jotka koostuivat nuorille aiheutuneista maksuvaikeuksista, mainonnan menettelytavoista, vilpillisistä toimijoista, sekä väärinkäyttötapauksista.

Ilmiön alkuvaiheessa Suomen pienlainayhdistys otti käyttöön pienlainaustoimintaa koskevat eettiset säännöt vuonna 2007, jolla ei kuitenkaan nähty olevan merkittävää painoarvoa, koska suurin osa alan toimijoista ei ollut yhdistyksen jäseniä, eivätkä näin noudattaneet laadittuja sääntöjä (Parkkali & Pönkä 2010, 588)

4.1 Lainsäätelyn muutokset vuosina 2009 – 2013

4.1.1 Luotonantajan velvoitteiden tiukentaminen

Kulutusluottoilmiön aikana ensimmäinen lainsäädännön uudistus lähti liikkeelle hallituksen esityksestä vuonna 2009. Sääntelyn uudistusta tarvittiin pikaluottomarkkinoissa esiintyneiden ongelmien ja markkinan voimakkaan kasvun vuoksi, joiden seurannaisvaikutukset näkyivät esimerkiksi velkomustuomioiden voimakkaana kasvuna (HE 64/2009 vp, 4). Näiden todettiin altistavan erityisesti nuorempia kuluttajia harkitsemattomaan luotonottoon niiden nopean saatavuuden vuoksi (HE 64/2009 14). Lainsäädännön muutokset astuivat voimaan 1.2.2010.

Kuluttajansuojalaissa on säädetty luoton todellisen vuosikoron ilmoitusvelvollisuudesta kulutusluotoissa, mutta kyseistä sääntelyä ei sovellettu aiemmin lyhytaikaisiin alle 3 kuukauden mittaisiin lainoihin, eikä alle 1000 markan (168,19 €) lainasummiin (HE 64/2009 vp, 5). Tämä koettiin ongelmalliseksi, koska todellinen vuosikorko oli ilmoitettu vain noin puolissa kuluttajaluotoissa ja luottojen todellinen vuosikorko vaihteli 206 – 1034 % välillä (HE 64/2009 vp, 4). Todellisen vuosikoron ilmoitusvelvollisuus laajennettiin lakimuutoksen yhteydessä koskemaan myös näitä luottoja, lukuun ottamatta hyödykesidonnaisia kertaluottoja. Muutoksella pyrittiin helpottamaan lainojen vertailukelpoisuutta ja näin parantamaan kuluttajan asemaa, sekä lisäämään toimialan kilpailua (HE 64/2009 vp, 20).

Kulutusluotoista perittävät viivästyskorot ylittivät myös jossain tapauksissa lakisääteisen viivästyskoron, koska lainsäädäntö mahdollisti säädettyä viivästyskorkoa korkeamman viivästyskoron perimisen, mikäli ennen luoton erääntymistä perittävä juoksukorko ylitti lakisääteisen viivästyskoron. Kuluttajaviraston kartoituksen mukaan peritty viivästyskorko vaihteli noin 12 – 30 % paikkeilla, kun lakisääteinen viivästyskorko oli hallituksen esityksen aikaan 9,5 % (HE 64/2009 vp, 15). Suuriin viivästyskorkoihin puututtiin rajoittamalla oikeus periä lakia suurempaa viivästyskorkoa ensimmäisiltä 180 vuorokauden ajalta siitä, kun saatava on kokonaisuudessaan erääntynyt. Muutoksella tavoiteltiin sellaisten kuluttajien aseman helpottamista, joilla on vaikeuksia selvittää lainanmaksusta ajallaan, mutta samalla tiedostettiin riski siitä, että heikoimmassa asemassa olevien kuluttajien luotonsaanti voi vaikeutua (HE 64/2009 vp, 21).

Suuria korkoja tarkasteltiin myös rikoslain luottokiskonnan valossa, jonka osalta todettiin, että nykyinen kiskontasäännös ei sovellu hyvin pikaluottoihin, johtuen muun muassa etäviestimien kehitymisestä luotonottamisen välineenä, sekä kiskonnan oikeuskäytännön puuttumisesta pikaluotonantajien osalta (HE 64/2009 vp, 15). Rikoslain kiskontaa koskevaa pykälää muutettiin niin, että aiemmin koronkiskonnan vertailukohteena käytetty ”julkisen valvonnan alaisten rahalaitosten vastaavassa luotonannossa käytetty korko” korvattiin ”selvästi epäsuhteessa luotonantajan suoritukseen” huomioon ottaen nimenomaiset luottoehdot, kuten myönnetyn luoton määrä ja luottoaika. Muutoksen arvioitiin alentavan vähäisästi luotoista myönnettäviä korkoja ja toisaalta selkeyttävän oikeustilaa (HE 64/2009 vp, 21).

Lain esityön mukaan (HE 64/2009 vp, 12) Pikaluotonantajien käytössä ollut asiakkaiden tunnistamistapa, eli lainanhakijan ja puhelinliittymätietojen vertailu ei ollut kuluttaja-asiamiehen ja tietosuojavaltuutetun kannanottojen perusteella riittävä tunnistamistapa, eikä se täyttänyt henkilötietolain huolellisuus- ja virheettömyysvaatimuksia. Luotonantajia veloitettiin lainsäätelyllä siirtymään huolelliseen asiakkaan tunnistautumiseen, jolla pyrittiin vähentämään väärinkäytöksiä ja parantamaan kuluttajansuojaa (HE 64/2009 vp, 20).

Luotonantajat olivat myös harjoittaneet ympärivuorokautista lainanantoa, jonka kuluttaja-asiamies katsoi altistavan kuluttajat harkitsemattomalle luotonannolle, sekä olevan hyvän luotonantotavan vastaista (HE 64/2009 vp, 12). Ympärivuorokautiseen lainanantoon puututtiin kieltämällä

lainavarojen luovuttaminen klo 23 – 07 välisenä aikana tapauksissa, jossa lainapäätös on myönnetty saman päivän kyseisen ajanjakson sisällä. Muutoksen tavoitteena oli kuluttajan aseman parantaminen puuttumalla yöaikaan tapahtuvaan harkitsemattomaan luotonottoon (HE 64/2009 vp, 20 - 21).

4.1.2 Kulutusluottodirektiivin täytäntöönpano kansallisella tasolla

Hallituksen esityksellä pantiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi kulutusluotoista. Lisäksi taustalla vaikutti edelleen kotitalouksien luottokannan, sekä tili-, kertaluottojen ja rahoitusyhtiösaatavien velkomustuomioiden runsas kasvu (HE 24/2010 vp, 5). Lainsäädännön muutokset astuivat voimaan 1.12.2010.

Yksi merkittävistä muutoksista on luotonantajan velvollisuus arvioida jatkossa kuluttajan luottokelpoisuus ennen luottosopimuksen tekemistä. Luottokelpoisuuden arvioinnin laajuus vaihtelee esimerkiksi myönnettävän luoton määrän mukaan, mutta luotonantajan tulisi tarkistaa kuitenkin vähintään maksuhäiriömerkinnät. Huomionarvoista on kuitenkin se, että maksuhäiriömerkintä ei itsessään ole ehdoton este luoton myöntämiselle, vaan luotto voidaan tästä huolimatta myöntää. Eräissä tapauksissa luoton myöntäminen maksuhäiriömerkintäiselle voidaan kuitenkin tulkita rikokan hyvää luotonantotapaa. (HE 24/2010 vp, 15.) Luottotietoja ei kuitenkaan ole tarvitse tarkistaa tilanteissa, joissa luotonantaja tuntee entuudestaan luotonottajan tilanteen, tai kyse on rahamäärältään pienestä hyödykesidonnaisesta kertaluotosta (HE 24/2010 vp, 36).

Kulutusluottoja koskevaan lainsäätelyyn lisättiin luotonantajan velvollisuus noudattaa hyvää luotonantotapaa, joka toimii yleislausekkeena ja korostaa luotonantajan vastuuta toimia avoimesti ja kuluttajan etu huomioon ottaen. Yleislausekkeen lisäksi säännöksessä annettiin täsmennystä hyvän luotonantotavan vastaisesta menettelystä esimerkiksi edellyttämällä luotonantajalta vastuullisuutta markkinoinnissaan niin että markkinointi ei heikentäisi kuluttajan rationaalista harkintaa luotonotossa, sekä antamaan kuluttajalle riittävät tiedot luottosopimuksesta, sen ehdoista ja soveltuvuudesta kuluttajalle ennen sopimuksen tekemistä. (HE 24/2010 vp, 15.)

Kuluttajan asemaa ja mahdollisuutta vertailla luottoja parannettiin velvoittamalla kulutusluotonantaja ilmoittamaan jatkossa mainonnassa entistä laajemmat vakiotiedot, jotka tulee ilmoittaa aina, kun mainonnassa ilmoitetaan luoton korko tai muu luotosta perittäviä kustannuksia kuvaava

luku, tai muu luottosopimusta koskeva ehto, kuten luottoaika (HE 24/2010 vp, 13). Luoton vertailemistä ja rajat ylittävää luotonantamista yhtenäistettiin ”vakimuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot” -lomakkeella, joka tuli jatkossa antaa kaikkien kulutusluottojen yhteydessä, pois lukien eräät erityiset luotot, kuten alle 100 euron hyödykesidonnaiset kertaluotot, joiden osalta ennakkotiedot voitaisiin antaa myös muun tavoin.

Todellisen vuosikoron laskukaavaa muutettiin niin, että jatkossa kokonaiskustannuksina tuli huomioida myös luottosopimukseen liittyvät lisäpalvelut tai -kustannukset, jos tämä oli luoton saamisen edellytyksenä (HE 24/2010 vp, 14). Tällä tarkoitetaan käytännössä esimerkiksi luottosopimuksen yhteydessä myytävää vakuutusta, jota ilman luottosopimusta ei myönnetä.

Kuluttajan oikeuksia vahvistettiin oikeuttamalla kuluttaja peruuttamaan luottosopimus 14 vuorokauden sisällä myös niissä luottosopimuksissa, joissa ei ollut kyse koti- tai etämyynnistä. Kuluttajan peruuttaessa luottosopimuksen mainitun peruutusaikojen puitteissa, olisi luotonantajalla oikeus ainoastaan luottokorkoon jo kuluneelta laina-ajalta, sekä mahdollisiin viranomaismaksuihin, jos luottosopimuksen mukaisista velvoitteista olisi näitä syntynyt. (HE 24/2010 vp, 16.)

Kuluttajille lisättiin myös oikeus maksaa luottoa takaisin ennenaikaisesti niin, että luotonantajalla ei olisi oikeutta velvoittaa kuluttajaa maksamaan luottokustannuksia, jotka kohdistuvat käyttämättä jäävään luottoaikaan, pois lukien luoton perustamiseen liittyvät kustannukset. Lisäksi samalla rajoitettiin luotonantajan oikeutta periä korkoa ennenaikaisesta takaisinmaksusta.

Luotonantajille lisättiin rekisteröintivelvoite, jolla pyrittiin varmistamaan luotonantajien luotettavuus ja ammattipätevyys, sekä helpottamaan luotonantajien valvontaa. Sääntelyn ulkopuolelle rajattiin elinkeinonharjoittajat, jotka tarjoavat hyödykesidonnaista luottosopimusta kulutushyödykkeen myynnin yhteydessä, sekä jo ennestään finanssivalvonnan valvonnan piirissä olevat luotonantajat. Rekisteri- ja valvontaviranomaiseksi valittiin Etelä-Suomen aluehallintovirasto, koska tällä oli ennestään kokemusta vastaavien toimijoiden, kuten panttilainauslaitosten sekä perintötoimistojen valvonnasta (HE 24/2010 vp, 18).

4.1.3 Luottokustannusten sääntely ja eräitä muita säännöksiä

Lainsäätäjät näki edelleen selvän tarpeen puuttua kulutusluotoista seuranneisiin ongelmiin. Pika-
luottoyritysten määrä oli kasvanut vuoden 2005 tilastoidusta 20 kappaleesta vuoteen 2011 men-
nessä 80 kappaleeseen. Myönnettyjen pikaluottojen luottokanta kasvoi kovaa vauhtia ja näiden
kulurakenne koettiin ongelmaksi ja yhdistettiin velkaongelmiin. Lain esityössä kuvataan luottokan-
nan ja velkaongelmien kasvaneen merkittävästi, sekä luottokustannusten olevan vuonna 2011 kes-
kimäärin 25 % lainapääomista (HE 78/2012 vp, 4). Päivitetty lainsäädäntö astui voimaan 1.6.2013.

Kulutusluottojen hintasääntely oli käytännössä merkittävin muutos, jolla pyrittiin mahdollistamaan
kuluttajalle parempi mahdollisuus saada kohtuuehtoista lainaa, mutta samalla tiedostettiin se,
että markkinoilla olevien perinteisten pikaluottojen tarjonta tulisi todennäköisesti vähenemään
merkittävästi (HE 78/2012 vp, 12). Hintasääntely toteutettiin asettamalla kulutusluottojen todelli-
selle vuosikorolle katto, jonka enimmäismäärä saisi olla 50 % lisättynä korkolain mukaisella viiteko-
rolla. Tämä koettiin hyväksi keinoksi syistä, että se on omiaan vähentämään tulkintaongelmia ja
malli on vakiintunut eurooppalaisessa lainsäädännössä luoton hintaa kuvaavana suureena, mutta
toisaalta todelliseen vuosikorkoon pohjautuva malli kohtelee erisuuruisia lainoja eriarvoisesti (HE
78/2012 vp, 12). Tämä johtuu siitä, että luotonantajalle tulee luottopäätöksen tekemisestä tietyt
vakiokulut, jotka ovat pienissä luotoissa luonnollisesti prosentuaalisesti suuremmat.

Hintasääntelyn ulkopuolelle rajattiin yli 2000 euron luotot, sekä hyödykesidonnaiset luotot, joissa
kuluttajalla ei ole mahdollista nostaa rahavaroja omalle tililleen. Hallituksen esityksen (HE 78/2012
vp, 19) mukaan kuluttajalle myönnettävän luoton tulisi myös olla kuluttajan käytettävissä kokonai-
suudessaan sen suuruisena kuin se on myönnetty, jotta korkosääntelyä ei voitaisi kiertää myöntä-
mällä kuluttajalle näennäisesti suurempia lainoja. Lainsäätäjät pyrki ensin ulottamaan korkokaton
koskemaan alle 1000 euron luottoja, mutta Suomen Pienlainayhdistys ry:n esiin tuoma näkökulma
luottotarjonnan siirtymisestä suurempiin luottoihin johti siihen, että lainsäätäjät asetti rajasi sään-
telyn ulkopuolelle yli 2000 euron luotot (HE 78/2012 vp, 12). Yli 2000 euron luottojen jättämistä
hintasääntelyn ulkopuolelle perustellaan sillä, että luottosummien kasvaessa luottoriski kasvaa
merkittävästi, jonka perusteella luotonantajat eivät todennäköisesti lähtisi kiertämään sääntelyä
myöntämällä runsaasti suurempia lainoja, kuin aiemmin (HE 78/2012 vp, 12).

Luotonantajilla oli jo ennen lakimuutosta velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus riittävien tietojen perusteella, ottaen huomioon luoton määrä ja muut olosuhteet. Lisäksi jatkuvissa ja suuremmissa kertaluotoissa oli velvollisuus hankkia tietoa myös kuluttajan taloudellisesta asemasta. Lakia kiristettiin tältä osin ja kuluttajan taloudelliset tiedot tuli selvittää myös rahamäärältään pienemmissä luotoissa. Sääntelyn ulkopuolelle oli edelleen rajattu luotot, joissa luotonantaja oli jo entuudestaan selvittänyt yksittäisen kuluttajan taloudellisen tilanteen. (HE 78/2012 vp, 18.)

Kuluttajan taloudellisen tilanteen selvittämislähtöisesti edellytetään hallituksen esityksen mukaan kuluttajan tulojen määrän ja perusteen, sekä menojen lisäksi varojen, velkojen ja mahdollisten takausvastuiden selvittämistä. Selvitykseltä vaadittu seikkaperäisyys kasvaa suhteessa myönnettävän lain suuruuden kanssa. Lisäksi luotonantajalla on selvitysvelvollisuus kohtuullisin toimenpitein siitä, että kuluttajan antamat tiedot pitävät paikkansa, joihin voi lukeutua esimerkiksi tulotietojen tarkistaminen kuluttajan esittämästä palkka- tai eläketodistuksesta. (HE 78/2012 vp, 19.)

Hyvää luotonantotapaa koskevaa pykälää täydennettiin luottosuhteessa kuluttajalta perittävien maksullisten viestipalvelujen osalta, joiden katsottiin jatkossa olevan hyvän luotonantotavan vastaista. Muutosta perustellaan sillä, että viestikulut ovat kuluttajan kannalta vaikeasti hahmotettavia piilokuluja, jotka hankaloittavat luoton kokonaiskulujen ymmärtämistä (HE 78/2012 vp, 13).

Korkolain pakottavuutta koskevaa sääntelyä täsmennettiin muuttamalla tahdonvaltaisuutta koskevaa momenttia siten, että korkolakia ei jatkossa saa kiertää sopimusehdolla, jossa maksuviivästyksestä veloitetaan viivästyskoron sijaan tai sen lisäksi esimerkiksi sopimussakko (HE 78/2012 vp, 21).

Valvontaviranomaisena toimivan Etelä-Suomen aluehallintoviraston valvontamahdollisuuksia parannettiin muuttamalla lainsäädännön muutoksella. Lakiin eräiden luotonantajien rekisteröintivelvollisuudesta lisättiin luotonantajille erillinen luotonantoon liittyvien asiakirjojen ja tietojen säilyttämisvelvollisuus, joka edellyttää luotonantajia säilyttämään tiedot viiden vuoden ajan. Lisäksi valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeuksia parannettiin lisäämällä valvontaviranomaiselle tietyin rajoituksin oikeus saada myös tietoja, jotka kuuluvat salassapitosäännösten, kuten liike- tai pankkisalassapitosäännösten piiriin. Tätä tehostettiin lisäämällä valvontaviranomaiselle oikeuden käyttää tiettyjä

pakkokeinoja tilanteissa, joissa luotonantaja on laiminlyönyt tietojensäilytysvelvollisuuden. (HE 78/2012 vp, 20.)

4.2 Kulutusluottosäätelyn korjaustoimenpiteet

4.2.1 Vertaislainojen rinnastaminen kulutusluotoksi

Luottomarkkinoille tulleet uuteen lainatuotteeseen, eli vertaislainojen suhteen oli syntynyt tulkintaongelmia siitä, mitä lainsäädäntöä vertaislainayhtiöiden toimintaan sovellettiin (HE 77/2016 vp, 25). Aiemmin voimaan tullutta lakia eräiden luotonantajien rekisteröinnistä ei sovellettu vertaislainayhtiöihin, jonka vuoksi kyseisen lain tilalle säädettiin laki eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä (HE 77/2016 vp, 82). Laki vastasi pääosin sisällöltään aiempaa lainsäädäntöä sillä poikkeuksella, että jatkossa lain soveltamisalaan kuuluivat myös vertaislainojen välittäjät. (HE 77/2016 vp, 82.)

Lisäksi kuluttajansuojalain kulutusluottojen soveltamisalaan lisättiin vertaislainat, joissa vertaislainayhtiö välittää lainan kuluttajalle (HE 77/2016 vp, 44). Uudistus tarkoitti käytännössä sitä, että vertaislainayhtiön velvollisuus oli huolehtia siitä, että lainaustoiminnassa noudatetaan kuluttajansuojalain kulutusluottoja koskevaa säätelyä (HE 77/2016 vp, 45).

Vertaislainoihin liittyvien lakimuutosten lisäksi kuluttajansuojalakiin tehtiin eräitä kulutusluottoihin liittyviä muutoksia. Kulutusluottojen mainonnassa annettavaa tiedonantovelvollisuutta päivitettiin niin, että mainonnassa annettava todellinen vuosikorko on ilmoitettava jatkossa selkeästi, näkyvästi ja tiiviisti. Tällä pyrittiin parantamaan kuluttajan asemaa niin, että mainonnasta saa selkeästi kokonaiskuvan tarjotusta luotosta. Myös hyvää luotonantotapaa koskevaa pykälää päivitettiin siltä osin, että jatkossa luotonantajan tuli antaa kuluttajalle ennen luottosopimuksen tekemistä selkeät ja riittävät selvitykset luoton yhteydessä tarjottavista lisäpalveluista, kuten lainaturvavakuutuksesta. (HE 77/2016 vp, 46.)

Lakiin lisättiin uusi pykälä koskien kytkeykaupan kieltoa, jolla estettiin jatkossa tarjoamasta sellaisia luoton kytkeykauppoja, jossa luottosopimuksen tekeminen edellyttää myös jonkin muun palvelun, rahoituspalvelun tai -välineen ostamista. Poikkeuksena luotonantajalla on kuitenkin jatkossakin oikeus vaatia vakuutussopimusta vakuudeksi annettavan omaisuuden varalta. (HE 77/2016 vp, 47.)

Tällaista ehtoa voisi soveltaa esimerkiksi hyödykesidonnaiseen auton luottosopimukseen, jossa vakuudeksi annettavalta autolta edellytetään kaskovakuutusta.

Luotonmyöntäjien vastuuta lisättiin niin, että jatkossa luotonantaja sai myöntää luoton kuluttajalle ainoastaan, jos kuluttajan luottokelpoisuuden arviointi osoittaa, että luottosopimuksesta johtuvat velvoitteet todennäköisesti täytetään luottosopimuksessa edellytetyllä tavalla. Itse kuluttajan luottokelpoisuuden arviointiperusteisiin ei sen sijaan tehty muutoksia. Hallituksen esityksessä kuitenkin täsmennetään, että säännös ei estä luotonantajaa myöntämästä järjestelyluottoja, eli esimerkiksi useampien lainojen yhdistämisiä yhdeksi suureksi luotoksi siitähän huolimatta, että kuluttajan maksukyky on alentunut verrattuna alkuperäisen luoton myöntämistilanteeseen, kunhan luoton myöntämistä voidaan vielä pitää kokonaisarvioinnissa kuluttajan edun mukaisena. (HE 77/2016 vp, 48.)

4.2.2 Luottokustannussäätelyn tiukentaminen

Kulutusluottoihin liittyvää lainsäädäntöä lähdettiin jälleen päivittämään eritoten siitä syystä, koska luottoyhtiöt onnistuivat edelleen kasvattamaan myönnettyjen luottojen määrää panostamalla markkinointiin, digitaaliseen saatavuuteen, sekä löysentämällä luotonmyöntökriteereitä, kasvattamalla luottosummia ja pidentämällä takaisinmaksuaikoja (HE 230/2018 vp, 4). Lisäksi lain esityössä (HE 230/2018 vp, 12) katsotaan aiemman alle 2000 euron kulutusluottojen korkokattosäätelyn katsottiin epäonnistuneen, koska kulutusluottojen tarjonta oli siirtynyt yli 2000 euron luottoihin, joita korkosäätely ei koskenut.

Luottokustannuksia ehdotettiin aluksi rajoitettavaksi jatkossa luottokorolla, jonka yläraja olisi 30 % (HE 230/2018 vp, 29). Talousvaliokunnan lausunnon pohjalta luottokoron yläraja laskettiin kuitenkin 20 %, jota perusteltiin korkeakorkoisten lainojen vaikutuksesta velkaongelmiin yksilö- ja kansantalouden tasolla. Toisaalta rajan katsottiin olevan sopivan alhainen, että luotonantajien ei enää kannata perustaa liiketoimintaansa hyvin korkeaan luottokustannustasoon, jolla kompensoidaan alhaisista luotonmyöntämiskriteereistä seuranneet luottotappiot. (TaVM 39/2018 vp, 9.)

Samalla säädettiin vielä rajoituksia muille luottokustannuksille niin, että päiväkohtaiset muut luottokustannukset eivät saisi ylittää 0,01 % luottopääomasta, joka on tosiasiallisesti kuluttajan käytet-

tävissä. Luottokustannukset saisivat kuitenkin päiväkohtaisesta rajoituksesta huolimatta olla vähintään 5 euroa kuukaudessa, edellyttäen että luottoaika on vähintään 30 vuorokautta. Vastavuo- roisesti vuosikohtaiset muut luottokustannukset eivät saisi ylittää 150 euroa. (HE 230/2018 vp, 30.)

Muihin luottokustannuksiin luetaan luoton korko pois lukien kaikki muut luottosopimuksen kus- tannukset tietyin rajoituksin. Luottokustannuksia ei olisi jatkossakaan vapaaehtoiset luottokustan- nukset (vapaaehtoiset lisäpalvelut), eikä kuluttajan sopimusrikkomuksesta seuraavat kustannukset (HE 230/2018 vp, 31). Myöskään luottokustannuksina pidettäviä vakuutusmaksuja ei tulkita luotto- kustannuksiksi, jos kyse on vakuutuksesta, jolla turvataan vakuutuksen arvo (HE 230/2018 vp, 32).

Uusi luottokustannussäntely koskee myös yli 2000 euron luottoja. Talousvaliokunnan lausunnon pohjalta uuden korko- ja muiden luottokustannusten sääntelyn ulkopuolelle jätettiin kuitenkin luottosopimukset, jotka koskevat liikennevälineiden osamaksukauppaa, edellyttäen että kulutta- jalla ei ole oikeutta nostaa rahavaroja luottosopimuksesta. Rajausta perusteltiin sillä, että liikenne- välineiden osamaksukauppojen markkinoilla olisi edelleen mahdollista pitää yllä euromääräisiin kuluihin pohjautuvaa hinnoittelurakennetta, sekä toisaalta rajaus ei lain esityön mukaan tarkoita sitä, että näiden luottosopimusten hinnoittelutaso olisi kohtuullista asettaa muita luottosopimuk- sia korkeammaksi. (TaVM 39/2018 vp, 8 – 9.)

Samalla luotonantajille asetettiin painavammat pelotevaikutukset luottokorkojen ja -kustannusten rajoitusten rikkomisesta. Luotonantajan rikkoessa luottokustannussäntelyä, ei kuluttajalla ole vel- vollisuutta maksaa kyseisen luoton luottokustannuksia lainkaan. Luottokustannusten rajoitus tar- koittaa hallituksen esityksen mukaan myös sitä, että mikäli tuomioistuimessa tulee ilmi luotonan- tajan rikkoneen luottosopimuksessa luottokustannussäntelyä, tulee tuomioistuimen hylätä korkoa ja muita luottokustannuksia koskevat vaatimukset kokonaisuudessaan siinäkin tapauk- sessa, että luotonantaja ei nimenomaisesti vaatisi kanteessa luottokustannussäntelyä ylittäviä luottokustannuksia. Lisäksi tällaisessa tapauksessa kuluttajalla on oikeus vaatia luotonantajalta jo maksettujen luottokustannusten palautusta. (HE 230/2018 vp, 31.) Sen sijaan luoton pääoma ku- luttajan tulee maksaa luotonantajalle normaalisti.

Lisäksi lain esityössä on jätetty tuomioistuimelle mahdollisuus yksittäistapauksen kokonaisarviointiin nojaten tulkita luottokustannukset kohtuuttomaksi siitä huolimatta, että luottokustannukset olisivat sääntelyn sallimien ylärajojen mukaiset (HE 230/2018 vp, 31).

Samalla kulutusluottojen sääntelyyn lisättiin pykälä maksuajan pidentämisestä perittävistä kuluista. Luottosopimuksen erän maksuajan pidennyksestä vähintään 14 vuorokaudella tai maksulyhennysvapaan kuukauden sopimisesta saisi periä enintään 5 euroa, jos maksusta on sovittu kuluttajan kanssa ja kuluttaja on nimenomaan pyytänyt maksuajan pidennystä. Lisäksi maksuajan pidentämisestä perittävistä kuluista asetettiin vuosittainen enimmäisraja 20 euroa. (HE 230/2018 vp, 32.)

Lisäksi kuluttajansuojalakea päivitettiin kohtuuttomien sopimusehtojen sääntelyn osalta. Lain esityön mukaan kuluttajansuojalain kohtuuttomien sopimusehtojen sääntely oli aiemmin osin ristiriidassa sopimusehtodirektiivin ja Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa. Ennen kohtuutonta sopimusehtoa oli mahdollista sovitella, kun taas jatkossa luotonantajan käyttäessä luottosopimuksessa kohtuutonta vakioehtoa, olisi kyseinen kohtuuton ehto jätettävä huomioon ottamatta. (HE 230/2018 vp, 16.)

Myös oikeudenkäymiskaarta päivitettiin kulutusluottojen osalta, jolla pyrittiin helpottamaan tuomioistuinten ruuhkautumista. Jatkossa kulutusluottoa koskevassa haastehakemuksessa tulisi ilmoittaa luottosopimuksen mukaisen luottopääoman määrä tai luottoraja, luottosopimuksen voimassaoloaika päivinä, sekä luottosopimuksen todellinen vuosikorko. Lisäksi kantajan tulisi ilmoittaa haastehakemuksessa, onko luottosopimus tehty kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n edellyttämällä tavalla. Poikkeuksena luottosopimuksen tiedot voisi kuitenkin jättää ilmoittamatta siinä tapauksessa, jos kantaja vaatii ainoastaan luottopääoman ja luottokustannusten ulkopuolisia kuluja, kuten perintäkuluja. (HE 230/2018, 34)

Lait tulivat voimaan 1.9.2019 ja niitä ei sovelleta taannehtivasti ennen lainsäädännön voimaantuloa tehtyihin luottosopimuksiin. Tätä perustellaan lain esityössä muun muassa sopimusosapuolten oikeudella luottaa sopimussuhteiden kannalta olennaisen lainsäädännön pysyvyyteen sekä sillä, että lainsäädäntö vaikuttaa myös muiden luottosopimusten hinnoittelurakenteeseen, joihin ei ole liittynyt erityisiä kuluttajan asemaan liittyviä ongelmia. (HE 230/2018 vp, 37; LaVL 33/2018 vp, 3).

Mainittakoon lisäksi vielä, että lain esityössä oli ehdotettu myös oikeudenkäymiskaareen muutosta tuomioistuimen toimintaan siltä osin, että tuomioistuimet tutkisivat luottosopimukseen liittyviä kanteita entistä tarkemmin sopimusehtojen kohtuuttomuuden osalta. Muutos olisi katsottu hyväksi sen takia, että tämän avulla olisi puututtu paremmin myös ennen lain voimaan tuloa tehtyihin luottosopimuksiin, mutta esitetty muutos kaatui ensisijaisesti kustannussyistä siihen, kun tuomioistuinten työtaakka olisi kasvanut kohtuuttomasti ja sitä myötä resurssitarpeet kasvaneet. (HE 230/2018 vp, 27.) Lakivaliokunnan lausunnossa (LaVL 33/2018 vp, 4) on lisäksi kiinnitetty siihen seikkaan huomiota, että tuomioistuimilla on jo korkeimman oikeuden ennakkopäätöksen (KKO 2015:60) mukaan velvollisuus tutkia oma-aloitteisesti luottosopimuksen ehtojen kohtuuttomuutta siinä tapauksessa, jos luottosopimuksen vakiosopimusehdot eivät ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Lain esityössä on lisäksi otettu kantaa sääntelyn toimivuuteen. Lain muutokset ovat oikeasuuntaisia, mutta niiden tehokkuus ja vaikuttavuus on epävarmaa ja lisäksi lainsäätäjät tiedostaa riskin siitä, että lainsäädännön muuttaminen voi edelleen vaikuttaa luottomarkkinoihin niin, että luotonantajat alkavat myöntää edelleen suurempia lainasummia ja pidempiä takaisinmaksuaikoja, jonka avulla luotonantajat saisivat perittyä enemmän luottokustannuksia (HE 230/2018 vp, 23; LaVL 33/2018 vp, 4). Myös talousvaliokunnan esityksessä (TaVM 39/2018 vp, 4) todetaan, että kyseinen sääntely ei yksinään ratkaise ongelmavelkaantumisen juurisyitä.

4.3 Korona-ajan väliaikainen sääntely

4.3.1 Väliaikainen korkokatto ja eräitä muita säännöksiä

Lainsäätäjät katsoi COVID-19 -epidemian heijastuvan negatiivisesti kotitalouksien talouteen, jonka katsottiin todennäköisesti lisäävän kuluttajien turvautumista luottorahoitukseen, jotka olivat jo ennestään velkaantuneita (HE 53/2020 vp, 3). Tästä syystä lainsäätäjät tiukensi väliaikaisesti kuluttajansuojalain kulutusluottoja koskevaa lainsäädäntöä aikavälillä 1.5.2020 – 31.12.2020. Väliaikaisella lainsäädännöllä pyrittiin varmistamaan, että rahapulassa olevat kuluttajat saisivat luottorahoitusta entistä kohtuullisemmin ehdoin poikkeusolojen aikana, sekä toisaalta sillä pyrittiin estämään aggressiivinen luottojen markkinointi rahapulassa oleviin kuluttajiin (HE 53/2020 vp, 6).

Ensisijaiseksi keinoksi puuttua kuluttajien ahdinkoon valittiin muuttamalla aiemmin säädetyn korkokaton 20 % väliaikaiseksi ylärajaksi 10 %. Väliaikainen säännös ei estänyt sopimasta luoton korkoa tätä korkeammaksi, mutta väliaikaisen sääntelyn voimassaoloaikana luotosta sai periä luottokorkoa enintään 10 %. Lisäksi luottokustannusten korottaminen väliaikaisen sääntelyn voimassaoloaikana kiellettiin korkosääntelyn kiertämisen estämiseksi. (HE 53/2020 vp, 13.)

Korkosääntelyä sovellettiin sekä väliaikaisen lainsäädännön aikana tehtyihin luottosopimuksiin, että taannehtivasti myös ennen lain voimaantuloa tehtyihin jatkuviin luottosopimuksiin siltä osin, kun jatkuvaa luottoa on käytetty aikavälillä 1.7.2020 – 31.12.2020 (HE 53/2020 vp, 13). Sääntelyn taannehtivuutta perusteltiin sillä, että tällä voitiin estää luotonantajia kiertämästä korkosääntelyä korottamalla jo entuudestaan voimassa olevien luottosopimusten rajoja (HE 53/2020 vp, 8). Luotonantamien asemaa puolestaan parannettiin pidentämällä lainsäädännön voimaantuloa ennen sen voimaan astumista tehtyjen jatkuvien luottosopimusten osalta 2 kuukauden siirtymäajalla (HE 53/2020 vp, 14). Luottokustannusten sääntelyn ulkopuolelle kuitenkin rajattiin hyödykesidonnaiset luotot. Rajausta perusteltiin sillä, että suurimmat velkaongelmat olivat aiemmin perustuneet puhtaisiin rahaluottoihin ja kuluttajille haluttiin varmistaa myös se mahdollisuus, että markkinoilla olisi edelleen saatavilla hyödykesidonnaisia luottoja, joita voisi hyödyntää yllättävissä kotitalouden hankinnoissa (HE 53/2020 vp, 7). Lainsäätäjä pelkäsi myös sitä, että luottokorttiyhtiöt olisivat irtisanoneet vanhoja voimassaolleita luottosopimuksia, tai lakanneet väliaikaisesti tarjoamasta näitä, jos sääntely olisi ulotettu myös niihin luottosopimuksiin, joista ei tehtäisi uusia nostoja väliaikaisen sääntelyn aikana (HE 53/2020 vp, 7). Korkosääntelyn ulkopuolelle jätettiin myös hyödykesidonnaiset luotot (HE 53/2020 vp, 11).

Kulutusluotoille, sekä luotonvälittäjien ja luoton kilpailuttajien tarjoamille palveluille asetettiin myös väliaikainen suoramarkkinointikielto (HE 53/2020 vp, 12). Tällä pyrittiin turvaamaan kuluttajan etuja, sekä estämään luotonantajia käyttämästä aggressiivista markkinointia kuluttajiin, jotka olivat mahdollisesti poikkeustilanteen vuoksi taloudellisesti vaikeassa tilanteessa (HE 53/2020 vp, 9). Kielto kosketti suoramarkkinointia, joka on nimenomaisesti kohdennettu jo olemassa olevalle tai entiselle asiakkaalle, mutta yleisluontoista markkinointia, kuten televisio-, radio-, tai lehtimarkkinointia sai edelleen harjoittaa poikkeusoloista huolimatta. Suoramarkkinointikiellon ulkopuolelle rajattiin ne tilanteet, jossa kulutushyödykkeen kaupanteon yhteydessä tarjottiin mahdollisuutta hyödykesidonnaiseen luottosopimukseen. (HE 53/2020 vp, 12.)

Lisäksi lakia päivitettiin väliaikaisesti kuluttajaluoton markkinoinnissa annettavien tietojen osalta, jolla pyrittiin estämään väliaikaisen korkosäätelyn houkuttelevan kuluttajaa ottamasta väliaikaisesti halpaa kulutusluottoa, jonka kustannukset voisivat kaksinkertaistua väliaikaisen lainsäädännön voimassaolon päätyttyä (HE 53/2020, 8). Säätelyllä edellytettiin luotonantajia ilmoittamaan mainonnassa väliaikaista korkosäätelyä mahdollisesti suurempi luottosopimuksen mukainen korko vähintään yhtä näkyvästi, kuin väliaikaisen koron yläraja 10 %, sekä varoittamaan koron nousemisesta väliaikaisen lainsäädännön voimassaolon päätyttyä (HE 53/2020 vp, 12).

4.3.2 Väliaikaisen säätelyn jatkaminen

Lainsäätäjä päätti jatkaa COVID-19 epidemian jatkumisen vuoksi säädettyä väliaikaista lainsäädäntöä 30.9.2021 asti tietyin muutoksin. Väliaikaisen lainsäädännön jatkamisella tavoiteltiin sitä, että COVID-19 epidemian vuoksi kärsineet kuluttajat saisivat edelleen helpotusta taloudelliseen tilanteeseen, sekä sillä pyrittiin samanaikaisesti vähentämään kuluttajien velkaongelmia (HE 234/2020 vp, 9).

Luottokustannuksiin liittyvää väliaikaista korkosäätelyä jatkettiin edelleen niin, että kuluttajan nostamasta luotosta sai veloittaa luottokorkoa väliaikaisen lain voimassaoloaikana enintään 10 %, vaikka luoton korko olisikin sovittu suuremmaksi. Luottokustannusten väliaikainen säätely ei ulotettu nytkään koskemaan hyödykesidonnaisia luottoja. (HE 234/2020 vp, 17.) Korkosäätelyä sovellettiin edelleen taannehtivasti ennen nyt jatkettavan uuden lainsäädännön voimaantuloa tehtyihin jatkuviin luottosopimuksiin siltä osin, kuin luottoa on käytetty väliaikaisen lain voimassaoloaikana (HE 234/2020 vp, 18). Lisäksi tilapäistä kieltoa korottaa kulutusluottosopimukseen perustuvia perittäviä maksuja jatkettiin edelleen väliaikaisen lain voimassaolon ajan (HE 234/2020 vp, 17).

Luottojen suoramarkkinointikieltoa jatkettiin yhtä lailla sillä poikkeuksella, että pitkittyneen luotonantajien kannalta ankaran säätelyn vaikutuksia pyrittiin vähentämään muuttamalla väliaikaista säätelyä niin, että luoton suoramarkkinointikielto ei koskenut enää hyödykesidonnaisia luottoja (HE 234/2020 vp, 16).

Kuluttajaluoton mainonnassa annettavien tietojen väliaikainen sääntely pysyi myös pääosin ennallaan, mutta väliaikaista lainsäädäntöä muutettiin mainonnassa annettavan varoituksen osalta koron nousun yhteydessä väliaikaisen sääntelyn päättyessä. Lainsäätäjät halusivat täsmentää, että sääntely koskettaa kaikkia, jotka kulutusluottoa markkinoivat, sekä varoitus koron nousemisesta tulee antaa nimenomaisesti, kun mainonnassa viitataan kuluttajansuojalain 7 luvun 8 §:n mukaisiin luottosopimuksen ehtoihin, tai väliaikaiseen kulutusluottojen sääntelyyn (HE 234/2020 vp, 15). Muutosta perustellaan tarkemmin sillä, että lausunnonantajien havaintojen mukaan kulutusluottojen mainonnassa on käytetty väliaikaista korkokattoa markkinointikeinona, kuitenkin varoittamatta tarpeeksi selkeästi, että kyseinen korkokatto myös päättyy aikanaan (HE 234/2020 vp, 7).

4.4 Kulutusluottojen sääntelyn kiristyminen

4.4.1 Positiivinen luottotietorekisteri

Seuraavaksi lainsäätäjät puuttivat ylivelkaantumisen torjuntaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti uudella positiivisella luottotietorekisterillä (HE 22/2022 vp, 3). Huomioitavaa on, että ylivelkaantumisen käsitteeseen sisältyy tässä tapauksessa myös muut luotot kuin kulutusluotot. Lainsäädännön esityöstä käy kuitenkin ilmi, että rahoitusmarkkinoiden innovaatiot ja luottomarkkinoiden toimintamuutokset ovat vaikuttaneet keskeisesti velkaantumiskehitykseen (HE 22/2022 vp, 5).

Laki positiivisesta luottotietorekisteristä astui voimaan 1.8.2022, mutta luotonantajien ilmoitusvelvollisuus alkaa kuluttajaluottojen osalta 1.2.2024 ja muiden luottojen osalta 1.12.2025. Luotonantajien on mahdollista tarkistaa rekisteristä positiiviset luottotiedot kuluttajaluottojen osalta 1.4.2024 ja muiden luottojen osalta 1.4.2026. Kuluttajansuojalain kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnin muutoksen osalta lain muutos tulee voimaan 1.4.2024.

Uuden positiivisen luottotietorekisterin rekisterinpitäjäksi asetettiin Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö, joka oman halukkuutensa lisäksi katsottiin tehtävään päteväksi, koska sillä oli ennestään tuoreta kokemusta positiivisen luottotietorekisterin kaltaisen laajan tietojärjestelmän toteutuksesta aiemmin toteutetun tulotietojärjestelmän vuoksi (HE 22/2022 vp, 35).

Lainsäätäjät asetti luotonantajille erityisen velvoitteen ilmoittaa positiiviseen luottotietorekisteriin luonnollisten henkilöiden kuluttajaluottosopimuksia koskevat tiedot ja niiden muutokset. Ilmoitusvelvollisuus kattaa laajasti kotimaiset ja Euroopan talousalueen valtioissa toimivat luotonantajat ja vertaislainvälittäjät, jotka myöntävät kuluttajaluottoja Suomessa sekä toissijaiset toimijat kuten perintätoimistot, joille on siirtynyt myös muita luottosopimuksesta johtuvia oikeuksia kuin perintäoikeuksia. Ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle on rajattu ainoastaan toimijat, jotka myöntävät luottoja ainoastaan satunnaisesti, tai myymiensä kulutushyödykkeiden rahoittamiseksi. Jälkimmäistä rajoitusta on perusteltu sillä, että hyödykesidonnaisissa kulutusluottosopimuksissa rahoituksen myöntää kaupan yhteydessä tyypillisesti kolmas rahoitusyhtiötaho, joka kuuluu ilmoitusvelvollisuuden sääntelyn piiriin. (HE 22/2022 vp, 62 – 64.)

Luotonantajien tulee ilmoittaa positiiviseen luottotietorekisteriin ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista uusista luotoista vuorokauden kuluessa ja luottosopimuksen muutoksista sekä maksuviiveistä kahden arkipäivän kuluessa. Tätä on perusteltu lain esityössä sillä, että rekisterin tiedoilla saadaan ehkäistyä mahdollisia päällekkäisiä uusia luottosopimuksia tai niihin tehtäviä muutoksia. (HE 22/2022 vp, 66 – 67.)

Luotonantajien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista varten asetettiin valvomaan luotonantajien toimilupa- ja rekisteriasioista vastaavat viranomaiset, eli Etelä-Suomen aluehallintovirasto sekä finanssivalvonta (HE 22/2022 vp, 81). Valvontaviranomaisille säädettiin myös toimivalta asettaa tarvittaessa luotonantajalle ilmoitusvelvollisuuden vähäistä suuremmissa laiminlyönneissä uhkasakko (HE 22/2022 vp, 82).

Luotonantajia edellytettiin jo ennestään kuluttajansuojalain (KSL 7 luku, 14 § 1 mom.) nojalla tarkistamaan kuluttajan kyky suoriutua luottosopimuksen mukaisista velvoitteista ennen luottosopimuksen tekemistä. Lakia muutettiin tältä osin ja jatkossa luotonantajien tuli maksuvaran ja luottoriskin arvioimisessa tarkistaa luotonhakijan tiedot positiivisesta luottotietorekisteristä (HE 22/2022 vp, 86). Hallituksen esityksessä (HE 22/2022 vp, 68) täsmennetään kuitenkin, että positiivisesta luottotietorekisteristä saadut tiedot ovat perustietoja ja luotonantajan edelleen kohtuullisin toimenpitein varmistettava tietojen oikeellisuudesta, sekä sovellettava luottopäätöstä tehdessä kuluttaja-asiamiehen kuluttajansuojalain 7 luvun 14 §:n linjausta, sekä finanssivalvonnan määräyksiä ja ohjeita luottokelpoisuuden arvioinnista.

Lain esityössä (HE 22/2022 vp, 27) katsottiin, että uuden lainsäädännön myötä luotonantajilla olisi entistä paremmat edellytykset arvioida kuluttajien luottokelpoisuutta, hallinnoida luottoihin liittyviä luottoriskejä, sekä toisaalta vähentää luotonhakijan mahdollisuutta velkaantua muille tahoille luotonantajan tietämättä. Luotonantajat pystyisivät tunnistamaan korkean riskin luotonhakijat myös niissä tapauksissa, joissa ylivelkaantunut kuluttaja olisi onnistunut välttymään maksuhäiriömerkinnöiltä. Merkityksellistä on myös, että lain esityössä ohjataan luotonantajaa huomioimaan luotonhakijan maksuvaran laskemisessa myös mahdollinen korkojen nousu sekä kuluttajan tulojen jatkuvuus (HE 22/2022 vp, 67).

Uuden rekisterin arvioitiin parantavan kuluttajien mahdollisuutta hahmottaa velkojensa kokonaistilanne, vähentämään ylivelkaantuneiden kuluttajien mahdollisuuksia saada lisää luottoa, sekä toisaalta lisäävän asiakaskohtaisen hinnoittelun eroja taloudellisen tilanteen mukaan (HE 22/2022 vp, 20 – 21). Positiivista olisi myös, että kuluttajat pystyisivät jatkossa tunnistamaan herkällä kynnyksellä mahdolliset henkilötietojen väärinkäytökset, sekä valvomaan sitä, mihin heidän henkilötietojaan on luovutettu (HE 22/2022 vp, 29).

Positiiviseen luottotietorekisteriin kerätään tietoja niiden luonnollisten henkilöiden osalta, joilla on luoton myöntämishetkellä suomalainen henkilötunnus sekä asuinpaikka Suomessa, tai vaihtoehtoisesti Suomesta saatavia tuloja, tai muu erityinen suhde Suomeen (HE 22/2022 vp, 49). Lain esityössä (HE 22/2022 vp, 50) täsmennetään kuitenkin, että luoton myöntäminen on mahdollista myös sellaiselle kuluttajalle, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, jos luotonantaja pystyy arvioimaan luottokelpoisuuden muilla tavoin. Täsmennettäköön vielä, että luonnollinen henkilö käsittää kuluttajien lisäksi myös toiminimiyrittäjät.

Positiiviseen luottotietorekisteriin kerätään kuluttajansuojalain 7 luvun 1 - 3 §:n soveltamisalaan kuuluvista luotoista, joista tärkeimpiä tutkimuksen kannalta ovat kulutusluotot sisältäen vertaislainat, sekä hyödykesidonnaiset luotot (HE 22/2022 vp, 51). Lisäksi kulutusluotoista poiketen mainittakoon, että tietoa kerätään myös kuluttajansuojalain 7 a luvun soveltamisalaan kuuluvista asuntoomaisuuteen liittyvistä luotoista, sekä toiminimiyrittäjien omaa elinkeinoaan varten ottamista luottosopimuksista, joista veloitetaan luottokustannuksia (HE 22/2022 vp, 52).

Positiiviseen luottotietorekisteriin kerätään perustiedot luottosopimuksista, jotka käsittävät esimerkiksi tiedot luotonmyöntäjästä, luoton myöntämis- ja päättymispäivän, sekä luottosopimuksen perustamisesta aiheutuvat kertakulut (HE 22/2022 vp, 53). Rekisteriin kerättävät perustietoihin rinnastettavat tiedot käsittävät esimerkiksi luottosumman, luoton lyhennystiedot sekä luoton käyttötarkoituksen (HE 22/2022 vp, 54). Jatkuvien luottojen osalta ilmoitetaan myös luottorajat, sekä luottojen nostamista koskevat päivämäärätiedot (HE 22/2022 vp, 55).

Myös luottosopimusten korkoa koskevat tiedot ilmoitetaan rekisteriin, mutta näitä ei näytetä positiivista luottotietoa tarkistavalle luotonmyöntäjälle. Lain esityön mukaan tiedot on perusteltua kerätä luottomarkkinoiden valvontatoimien sekä rahoitusmarkkinariskien seuraamisen vuoksi, mutta korkotietoja ei haluta luovuttaa toisille luotonmyöntäjille kilpailullisista syistä (HE 22/2022 vp, 56).

Kuluttajan luottokelpoisuuden arvioinnin kannalta olennaisina tietoina rekisteriin kirjataan myös tiedot ajantasaisista luottojen saldoista, lyhennystiedoista, mahdollisista vähintään 60 päivää kestäneistä maksuviiveistä, sekä mahdollinen tieto luoton eräännyttämisestä tai sisällyttämisestä velkajärjestelyyn (HE 22/2022 vp, 57 – 58). Lain esityön (HE 22/2022 vp, 58) mukaan tieto maksuviiveestä on välttämätöntä mahdollisimman varhaisen velkakierteeseen puuttumisen sekä ylivelkaantumisen ehkäisemisen kannalta. Maksuviivetiedot poistuvat rekisteristä, kun maksuviiveen poistumista koskeva tieto on ilmoitettu rekisteriin ja luoton eräännyttämisestä koskeva tieto sen sijaan silloin, kun eräännytetty luottosopimus on kokonaisuudessaan maksettu (HE 22/2022 vp, 84).

Toisen tärkeän positiivisen luottotietorekisteriin rekisteröitävän osatekijän luottosopimusten tietojen ohella muodostaa kuluttajan tulotiedot, jotka lisätään positiiviseen rekisteriin tulorekisteriyksiköstä. Tulotietojen avulla luotonmyöntäjä saa entistä luotettavampaa ja ajantasaisempaa tietoa kuluttajan tuloista, joka on käytännössä edellytys kuluttajan luottokelpoisuuden arvioimiseksi (HE 22/2022 vp, 58). Todettakoon selvyuden vuoksi, että tulorekisteri ei kata luonnollisen henkilön kaikkia mahdollisia tulolajeja, kuten suurinta osaa pääomatuloista, joten positiivisesta luottotietorekisteristä saatavat tulotiedot eivät ole kaikissa tapauksissa absoluuttinen totuus (HE 22/2022 vp, 59).

Luotonantajalle voidaan luovuttaa tietoja lainanhakijan tulotietojen lisäksi voimassa olevien luottosopimusten ja luotonantajien lukumäärästä, viimeksi maksettujen luottopääomien ja -kustannusten yhteismäärästä, taattujen lainojen lukumäärästä, luottosopimusten tyypeistä, luottosaldoista ja luoton voimassaoloajoista, mahdollisesti suuremmista maksueristä, luottojen lyhennysväleistä ja -tavoista, jatkuvien luottojen luottorajoista, mahdollisista vakuuksista, viimeisen vuoden aikana pidetyistä maksuvapaakuukausista, vähintään 60 päivää kestäneiden viivästyneiden maksuerien maksuehdoista sekä tieto mahdollisesta luoton eräännyttämisestä (HE 22/2022 vp, 73 – 74).

Luonnollisella henkilöllä on myös oikeus ilmoittaa positiiviseen luottotietorekisteriin vapaaehtoisesta luottokiellosta, jolla kuluttaja voi omasta tahdostaan suojata itseään esimerkiksi ylivelkaantumiselta tai identiteettivarkaudelta (HE 22/2022 vp, 60). Lainsäätäjä on kuitenkin katsonut, että vapaaehtoinen luottokiello ei välttämättä ole absoluuttinen este luoton myöntämiselle, vaan luotonantajille on jätetty osin tapauskohtaista harkintavaltaa. Luotonantajalle välittyy rekisteristä tieto vapaaehtoisen luottokiellon syystä, joten esimerkiksi näissä tapauksissa voi olla perusteltua myöntää kuluttajalle luotto erityisen huolellisen tunnistautumisen jälkeen (HE 22/2022 vp, 61).

Positiivisessa luottotietorekisterissä haluttiin antaa myös erälle viranomaisille mahdollisuus hyödyntää rekisterin tietoja. Tiedonsaantioikeus koskettaa esimerkiksi tilastokeskusta, jonka avulla velkaantumistilastoja saisi hyödynnettyä jatkossa paremmin erilaisissa yhteiskunnallisissa hankkeissa, sekä kuluttaja-asiamiestä, jonka tehtäviin kuuluu kuluttajansuojalain kuluttajaluottoihin liittyvän sääntelyn valvominen (HE 22/2022 vp, 76 – 77).

4.4.2 Luotonantajien rekisteriöinti- ja valvontaviranomaisen vaihtaminen

Uudella lainsäädännöllä pyrittiin puuttumaan yleisesti kotitalouksien velkaantumiseen. Hallituksen esityksen keskiössä on asuntoluotot, kun taas kulutusluottojen osalta sääntelyn muutoksella pyrittiin vaikuttamaan mahdolliseen luottolaitossektorin ulkopuolisen luotonannon kasvuun, sekä kuluttajaluotonantoon liittyvien velvoitteiden johdonmukaistamiseen (HE 101/2022 vp, 23 – 24). Lainsäädännön muutokset astuivat voimaan 1.7.2023.

Ennestään voimassa ollut laki eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä kumottiin ja tilalle asetettiin uusi samanniminen laki, joka vastasi pääsisällöiltään jo ennestään voimassaollutta sääntelyä (HE 101/2022 vp, 62). Suurin yksittäin muutos liittyy rekisteriviranomaisen muutokseen, jossa Etelä-Suomen aluehallintoviraston sijaan uudeksi rekisterinpitäjäksi ja valvontaviranomaiseksi asetettiin finanssivalvonta (HE 101/2022 vp, 62). Muutosta perusteltiin viranomaisten toimintavaltuuksien ja tehtävien jaon selkeyttämällä (HE 101/2022 vp, 25). Lisäksi hallituksen esityksessä (HE/2022 vp, 40) on todettu, että aiemman valvontaviranomaisena toimineen Etelä-Suomen aluehallintoviraston keinot puuttua kulutusluotonantajien lainvastaiseen toimintaan ovat olleet puutteelliset.

Rekisteri- ja valvontaviranomaisen muuttuessa, kulutusluottoihin alettiin myös jatkossa sovelta-
maan finanssivalvonnan käytössä jo ennestään ollutta valvontamaksuihin perustuvaa seuraamusjärjestelmää, jolla kyettäisiin ennaltaehkäisemään lainvastaisia menettelytapoja (HE 101/2022 vp, 26). Muutos toteutettiin sisällyttämällä eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain mukaiset elinkeinonharjoittajat finanssivalvonnan valvontamaksusta annetun lain soveltamisalaan.

4.4.3 Luottokustannussääntelyn kiristäminen ja eräitä muita säännöksiä

Vuonna 2022 kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevaa lainsäädäntöä muutettiin jälleen. Uusien muutosten tavoitteina oli jälleen velkaongelmiin puuttuminen, mutta lisäksi myös kuluttajaluottojen hinnoittelun ja markkinoinnin ohjaaminen yhteiskunnallisesti hyväksyttävämpään suuntaan (HE 218/2022 vp, 23). Lainsäädännön muutokset astuivat voimaan 1.10.2023.

Suurin yksittäinen lainsäädännön muutos liittyy jälleen luottokustannusten sääntelyyn. Voimassa ollutta korkokattoa alennettiin 15 % lisättynä korkolain 12 §:n mukainen viitekorko. Lisäksi korkokaton ja viitekoron yhdistelmälle asetettiin erikseen oma 20 prosentin katto, jonka yli lainakorko ei voisi nousta siitä huolimatta, että viitekorko nousisi yli viiden prosentin (HE 218/2022 vp, 58). Luottokustannussääntely ulotettiin koskemaan myös täysimääräisesti ennen 1.9.2019 tehtyjä jatkuvia luottoja koskevia sopimuksia, sekä 1.9.2019 ja sen jälkeen tehtyjä luottosopimuksia siltä osin, kuin luottosopimukselta nostetaan uusia lainoja (HE 218/2022 vp, 60). Uuden korkosääntelyn

ulkopuolelle rajattiin edelleen luottosopimukset, jotka koskevat liikenneasioiden rekisteriin rekisteröitäviä liikennevälineitä ja niihin mahdollisesti liittyviä lisävarusteita, edellyttäen että kuluttajalla ei ole mahdollisuutta nostaa kyseisestä luottosopimuksesta rahavaroja.

Mainittakoon lisäksi myös, että talousvaliokunta on erikseen harkinnut, että asetettu 15 prosentin korkokatto olisi voitu laskea myös 10 prosentin tasolle. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan lähdetty ajamaan siitä syystä, että korkokaton laskeminen alle 15 prosentin tasolle olisi todennäköisesti johtanut siihen, että taloudellisesti heikossa asemassa olevat eivät olisi enää todennäköisesti saaneet luottoa (TaVM 42/2022 vp, 5). Vaihtoehtoisesti lain esityössä tuotiin esille myös se mahdollisuus, että luottokoron ja viitekoron yhdistelmälle olisi asetettu 15 prosentin katto (TaVM 42/2022 vp, 6).

Luottokustannussääntelyyn liittyvät vuosi- ja päiväkohtaiset muiden luottokustannusten rajoitukset, sekä luottokustannussääntelyn rikkomisen sanktiot pidettiin edelleen samoina, eli luotonantajan rikkoessa luottokustannussääntelyä, ei kuluttaja ole velvollinen maksamaan kyseisestä luotosta luottokorkoa tai muita luottokustannuksia lainkaan (HE 218/2022 vp, 60).

Luottojen markkinointia koskevaa sääntelyä tiukennettiin hyvän luotonantotavan muodossa. Osin kyse oli myös tapauksista, joiden voitiin tulkittavan jo ennen lainsäädännön voimaantuloa olevan hyvän luotonantotavan vastaista, mutta lainsäätäjällä halusi selkeyttää lakia myös näiltä osin. Hyvän luotonantotavan vastaista markkinoinnissa olisi luoton vakavuuden ja sen merkityksen vähättely, luoton esittäminen huolettomana tai riskittömänä ratkaisuna velkaongelmiin taikka arkipäiväisenä ja normaaleihin arkirutiineihin kuuluvana asiana, tai sellaisen vaikutuksen luominen, että uutta luottoa hakemalla kuluttajan taloudelliset ongelmat vähenevät tai ratkeavat. (HE 218/2022 vp, 53.)

Lisäksi hyvän luotonantotavan vastaista olisi markkinoinnissa esittää totuudenvastaisia, harhaanjohtavia taikka muuten toteen näyttämättä olevia väitteitä siitä, että tarjottu luotto olisi edullisempi kuin kuluttajalla jo olemassa oleva luotto. Lain esityössä täsmennetään myös, että harhaanjohtavaksi väitteeksi tulkitaan myös esimerkiksi järjestelyluoton markkinoinnin yhteydessä esiin tuotu väite tarjotun lainan kuukausilyhennyserän tai muun lainaehdon pienuudesta huomioimatta muita luottoehtoja, kuten takaisinmaksuaikaa. Puolestaan muutoin toteen näyttämättä olevasta

väitteestä on kyse erityisesti luoton yleismarkkinointivaiheessa, jossa luotonantajalla ei tosiasiaassa ole tietoa kuluttajan jo olemassa olevan luottosopimuksen ehdoista. Väitteeksi tulkitaan esimerkiksi kuluttajan kehottaminen vaihtamaan lainansa edullisempaan ja säästämään tämän avulla taikka vaihtamaan kalliiden lainojen tilalle edullisempi laina. Luotonantaja voi säännöksen estämättä kuitenkin kehottaa kuluttajaa kilpailuttamaan lainansa ja selvittämään onko tarjottu luotto olemassa olevaa edullisempi. (HE 218/2022 vp, 54.)

Hyvän luotonantotavan vastaista on myös sellaisten väitteiden esittäminen markkinoinnissa, että luotolla hankittavan hyödykkeen omistaminen tai hankkimatta jättäminen voisi vaikuttaa kuluttajan sosiaaliseen menestykseen tai hyväksyntään. Säännös tulkittiin kuuluvan hyvään luotonantotapaan jo ennestään, mutta laintilaa haluttiin selkeyttää nykyisenkaltaisen sosiaalisen median vaikuttajamarkkinoinnin yleistymisen vuoksi, jonka on arveltu lisäävän hyvän luotonantotavan vastaisen markkinoinnin riskiä (HE 218/2022 vp, 54).

Lisäksi hyvän luotonantotavan vastaista olisi luottojen markkinoinnin kohdistaminen luottotiedotomille, kuluttajille, joilla ei ole säännöllisiä tuloja, rahapeliongelmallisille taikka markkinoinnissa luottojen yhdistäminen rahapeleihin (HE 218/2022 vp, 55). Hyvän luotonantotavan vastaiseksi tulkitaan jatkossa myös luoton mainostaminen tietyin ehdoin, esimerkiksi niin pienellä lyhenyserällä, että mainostetuin ehdoin luottokustannukset muodostuisivat kertaluotossa luottopääomaa tai jatkuvassa luotossa nostettavaa luottoerää suuremmaksi (HE 218/2022 vp, 56).

Myös asiakkaan tunnistautumisvelvollisuuksia laajennettiin niiltä osin, kun kyse on etämyyntitilanteessa tapahtuvasta maksunlykkäyksestä (HE 218/2022 vp, 50). Jatkossa maksunlykkäystä tarjoavan elinkeinonharjoittajan tuli todentaa kuluttajan henkilöllisyys vahvalla sähköisellä tunnistautumisella, sekä säilyttää kyseiset tiedot viiden vuoden ajan siitä, kun saatava on erääntynyt (HE 218/2022 vp, 50 – 51).

Lisäksi luotonhakijan henkilöllisyyden tunnistamisvelvollisuutta laajennettiin koskemaan myös tilanteita, joissa on kyse kertaluoton määrän sekä jatkuvan luoton luottorajan korottamisesta (HE 218/2022 vp, 57).

Kuluttajansuojalakiin lisättiin myös uusi etämyyntiä koskeva pykälä, jossa etämyyntitapahtumassa, eli esimerkiksi verkon välityksellä tapahtuvassa ostoksessa tulee maksuvalinnan yhteydessä noudattaa tiettyä esitysjärjestystä. Jatkossa ensimmäisinä maksuvaihtoehtoina tulisi esittää ne vaihtoehdot, joihin ei sisälly mahdollisuutta hakea, käyttää taikka saada luottoa tai maksunlykkäystä. Toissijaisena maksuvaihtoehtoja tulisi esittää ne maksutavat, joihin voi sisältyä mahdollisuus hakea tai käyttää luottoa kuten yhdistelmäkortti, jossa kuluttaja voi harkintansa mukaan valita, maksaako tuotteen luotolla. Viimesijaisina vaihtoehtoina voidaan esittää ne maksutavat, jotka tarkoittavat luoton käyttämistä tai maksunlykkäystä. (HE 218/2022 vp, 48.) Kyseinen pykälä kieltää myös niin sanotun oletusmaksuvaihtoehdon käyttämisen, jossa maksutapa valikoituu kuluttajan entisen ostokäyttäytymisen perusteella, tai elinkeinonharjoittaja on ennalta valinnut oletusmaksutavan kuluttajan puolesta (HE 218/2022 vp, 49).

Muiden lakimuutosten ohella muutettiin samalla myös oikeudenkäymiskaarta kulutusluottojen muutosten vuoksi. Jatkossa kantajan tulisi ilmoittaa kulutusluottoon perustuvassa haastehakemuksessa ennestään voimassa olevien kohtien lisäksi myös sen, onko kyseessä kertaluotto vai jatkuva luotto. Kyseinen muutos nähtiin tarpeelliseksi siitä syystä, että kulutusluottojen uusi luottokustannussääntely koski osittain taannehtivasti myös jatkuvia luottoja koskeviin sopimuksiin. (HE 218/2022 vp, 59.)

5 Tutkimuksen tulokset

Tässä kappaleessa käsitellään tutkimusaineiston pohjalta lainsäädännön muutosten perusteluita, sääntelyn vaikutuksia kulutusluottoihin, sekä toisaalta myös vaihtoehtoisia sääntelykeinoja. Näin ollen kappaleen tarkoituksena on löytää vastaukset tutkimusongelmaan, sekä tutkimuskysymyksiin.

5.1 Lainsäädännön muutosten perustelut

Kulutusluottoihin liittyvää lainsäädäntöä on päivitetty useampaan kertaan 2000-luvulla. Lainsäädännön esityöstä käy ilmi, että kulutusluottojen sääntelyllä on pyritty ensisijaisesti suojelemaan kuluttajan etua, sekä toisaalta kansantaloudellista etua hillitsemällä kotitalouksien velkaantumista. Kuluttajan etujen vastaiseksi on katsottu erityisesti korkeat luottokustannukset, jotka ovat olleet omiaan lisäämään velkaantumista sekä velkomustuomioiden määrää. Lain esityössä korkokaton perustelut ovat liittyneet erityisesti velkaantumisen ehkäisemiseen ja kuluttajan aseman parantamiseen. Kuluttajia on haluttu suojella erityisen kalliilta luottosopimuksilta, joiden on todettu lisäävän kuluttajien velkaantuneisuutta.

Lain esityöstä käy toisaalta myös ilmi, että luottokustannusten rajoittaminen ei ole ollut ongelmantonta ja kuluttajan edun suojaamiseen ei ole selvää ratkaisua. Esimerkiksi lakivaliokunta on todennut lausunnossaan (LaVL 12/2009 vp, 4), että kulutusluottojen korkea hinta on ongelmallinen ja hintoihin puuttuminen sääntely teitse on vaikeaa, sillä vaikka hintasäännöstely voisi alentaa luoton hintaa, niin sillä voisi olla myös haitallisia vaikutuksia luottomarkkinoiden läpinäkyvyyteen ja luoton saatavuuteen erityisesti taloudellisesti vaikeassa tilanteessa olevan kuluttajan asemasta. Korkokaton vaikutus luottojen määrään on myös taloustieteen näkökulmasta nurinkurinen, koska luottokustannusten rajoittaminen teoriassa lisää luottojen kysyntää ja laskee tarjontaa (Takalo 2017, 386).

Luottokustannussääntely johti siihen, että kulutusluottojen tarjonta laski väliaikaisesti, mutta toisaalta lainasummat ovat kasvaneet ja takaisinmaksuajat pidentyneet, jonka avulla on kierretty korkosääntelyä (Vartiainen 2016, 122 – 123; Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 14).

Lain esityössä on myös noussut huoli ja tutkimuksissakin on todettu, että luottokustannusten sääntely on ohjannut luotonantajia kasvattamaan tarjottujen lainatuotteiden lainasummia ja takaisinmaksuaikoja, jonka avulla luotonantajat ovat saaneet sopeutettua liiketoimintaansa ja kierrettyä korkosääntelyä (LaVL 33/2018 vp, 4; Järvelä, Raijas & Saastamoinen 2019, 14). Luotonantajat panostivat onnistuneesti myös digitaaliseen saatavuuteen, joka on lisännyt entisestään myönnettyjen luottojen määrää.

1.9.2019 voimaan astuneella sääntelyllä korjattiin aiemmin osin epäonnistunutta korkosääntelyä, jota luotonantajat olivat kiertäneet nostamalla myönnettyjen lainojen euromäärät yli 2000 euron, jolloin aiempi sääntely ei koskettanut niitä. Samalla todelliseen vuosikorkoon pohjautuvan mallin muuttuessa luottokorkoon perustuvaan malliin, katsottiin samalla tarpeelliseksi rajoittaa luottokustannusten päivä- ja vuosikohtaisia luottokustannuksia, jotta luottokustannusten sääntely olisi yhdenvertaisempaa myönnetystä lainasummasta riippumatta. Luottokustannusten sääntelyn perustelut liittyivät yhtä lailla kuluttajien velkaantumisen puuttumiseen. Luottokustannussääntelyn rikkomisesta aiheutuvia sanktioita perusteltiin eräänlaisella pelotevaikutuksella, joka kannustaisi luotonantajia entistä paremmin noudattamaan sääntelyä.

Covid-19 epidemian aikana väliaikaisella lainsäädännöllä on puolestaan puututtu luottokustannuksia koskevilla rajoituksilla poikkeusolojen vuoksi vallinneeseen tilanteeseen, joka on ollut omiaan lisäämään kuluttajien luotontarvetta. Tuolloin tiukalla sääntelyllä pyrittiin varmistamaan kuluttajien mahdollisuus saada luottoa entistä kohtuullisemmin ehdoin. Luotonantajat reagoivat tiukkaan korkosääntelyyn kuitenkin käyttämällä tätä markkinointikeinona ja kannustivat kuluttajia ottamaan entisestään lisää lainaa tai yhdistelemään vanhoja luottoja, jotta kuluttaja hyötyisi väliaikaisesta korkokatosta lain voimassaoloaikana kuitenkin tuomatta riittävän selvästi ilmi, että väliaikaisen sääntelyn päättyessä luottokorot taas nousevat (HE 234/2022 vp, 7).

Viimeisin kulutusluottoja koskeva luottokustannussääntely astui voimaan 1.10.2023, jolloin korkosääntelyn muutosta perusteltiin kuluttajien ylivelkaantumisen vähentämisellä rajoittamalla luottokustannuksia sille tasolle, että luotonantajat eivät voisi harjoittaa luotonantoa enää nykyisenkaltaisella luottoriskitasolla. Perustelut ovat aiemmista luottokustannussääntelyistä poikkeavia ja ne kuvastavat pikaluottomarkkinoilla aiemmin olleiden ongelmien monimuotoistumisesta. Ensimmäisen luottokustannussääntelyn aikana käsillä olleet pieniin lainoihin kohdistuneet kohtuuttomat

luottokustannukset ovat muuntautuneet suurempia lainoja koskettaviksi kasvaneiksi luottoris-keiksi, jotka ovat myös lisänneet entistä enemmän kuluttajien velkaantuneisuutta.

Kohonnut luottoriski näyttäisi kertovan siitä, että kalliita luottoja on myönnetty myös kuluttajille, joilla ei ole ollut tosiasiallisia edellytyksiä suoriutua luottosopimuksen mukaisista velvoitteista (HE 230/2022 vp, 21). Korkean luottoriskin asiakkaisiin on kiinnitetty myös aiemmin huomiota. Erään näkökulman mukaan ylivelkaantunut kuluttaja itse asiassa voi olla luotonantajan kannalta ideaali-asiakas, joka jatkaa lainakierrettään selvitäkseen arjesta (Juurikkala 2012, 458; Rantala 2012, 24). Uusi luottokustannussäntely ulotettiin kohonneiden luottoriskien vuoksi koskemaan eräin edelly-tyksin myös taannehtivasti aiemmin tehtyjä jatkuvia luottosopimuksia. Muutos perusteltiin sillä, että nämä olivat jääneet aiemman sääntelyn ulkopuolelle.

1.8.2022 astui puolestaan voimaan laki positiivisesta luottotietorekisteristä, joka katsottiin tarpeel-liseksi kotitalouksien historiallisen suuren velkaantumistasteen vuoksi. Positiivisen luottotietorekis-terin katsottiin olevan tärkeä ylivelkaantumista ehkäisevä työkalu, jonka avulla voidaan estää ku-luttajan luotonottaminen useilta eri luotonantajilta luotonantajan tietämättä. Myös luotonantajien katsottiin hyötyvän rekisteristä, sillä nämä saisivat ajantasaista tietoa kuluttajan tuloista, olemassa olevista luotoista, sekä niihin liittyvistä maksuviiveistä, joiden avulla luotonantajat pystyisivät hal-linnoimaan luottosopimukseen liittyviä luottoriskejä paremmin. Positiivinen luottotietorekisteri toi-mii kuluttajan ja luotonantajien suuntaan eräänlaisena rajoittimena, joka antaa luotonantajalle to-siasiallisen mahdollisuuden selvittää luotonhakijan edellytykset suoriutua luottosopimuksen, sekä ehkäisee pahasti velkaantuneen kuluttajan huoletonta lainanottamista. Positiivista luottotietore-kisteri otetaan kokonaisuudessaan käyttöön asteittain 31.3.2026 mennessä, joten sen vaikuttavuus-desta ei ole vielä ajantasaista tietoa.

Muun sääntelyn lisäksi lain muutoksilla on pyritty puuttumaan myös epäasialliseen markkinointiin, jonka on tulkittu olevan kuluttajan edun vastaista. 1.10.2010 voimaan tulleen sääntelyn muutok-sissa edellytettiin luotonantajilta vastuullista menettelyä markkinoinnissa ja asetettiin eräitä mark-kinointia koskevia tiedonantovelvoitteita, jotta kuluttajalla olisi riittävät tiedot tarjotusta luotto-tuotteesta, eikä mainonnalla johdettaisi kuluttajaa harhaan. Muutosten perusteltiin ehkäisevän epäasiallista menettelyä luotonannossa, sekä vähentävän harkitsematonta luotonottoa. Samalla

luotonantajalle asetettiin muita tiedonantovelvoitteita markkinoinnissa, joista tärkeimpinä mainittakoon vakimuotoiset eurooppalaiset kuluttajaluottotiedot, joka yhtenäisti toimialan käytäntöjä ja mahdollisti kuluttajalle helpomman luottojen vertailun.

Markkinointia koskevat ongelmat nousivat esiin myös väliaikaisen luottokustannussäntelyn aikana, jota laadittaessa estettiin luottojen suoramarkkinointi, jota perusteltiin sillä, ettei poikkeusolojen vuoksi taloudellisesti vaikeassa asemassa oleviin kuluttajiin olisi kohdistettu aggressiivista markkinointia. Säntely ei kuitenkaan estänyt yleisluontoista markkinointia ja luotonantajat käyttivätkin hyväkseen väliaikaista korkokattoa markkinoinnissa. Lainsäätäjä puuttui tähän ongelmaan väliaikaisen säntelyn jatkamisen yhteydessä, jossa päätettiin lisäksi asettaa luotonantajalle velvoite ilmoittaa mahdollisesti väliaikaista säntelyä korkeampi luoton todellinen korko vähintään yhtä näkyvästi kuin väliaikainen korko, sekä varoittaa kuluttajaa samalla luottokoron tulevasta noususta väliaikaisen säntelyn päätyttyä.

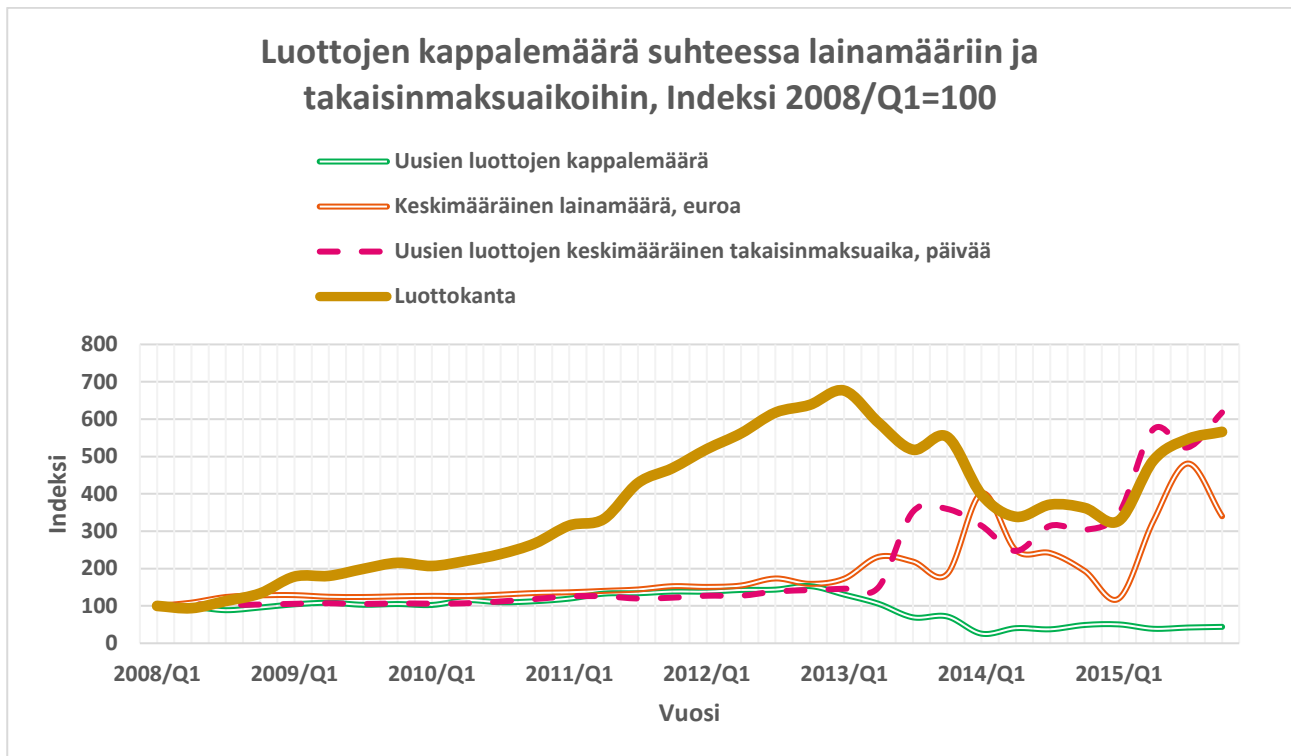
1.10.2023 alkaneen uuden luottokustannusten säntelyn lisäksi samalla tiukennettiin kulutusluottojen markkinointia koskevaa säntelyä hyvää luotonantotapaa koskevalla säntelyllä. Markkinoinnissa oli esimerkiksi pyritty luomaan vaikutelmaa, että uuden luoton ottaminen voisi ratkaista kuluttajan taloudellisia ongelmia, tai luotto toimisi eräänlaisena taloudenhallinnan työkaluna. Markkinointia koskevia rajoituksia perusteltiin puuttumisella markkinoinnissa havaittuihin epäasiallisiin menettelytapoihin.

1.12.2010 voimaan tulleilla luotonantajien rekisteröintiin liittyvät velvoitteilla on pyritty helpottamaan luotonantajien valvontaa, sekä varmistamaan luotonantajien ammattipätevyyttä ja luotettavuutta. Säntelyn päivittämistä rekisteröintivelvoitteen osalta on perusteltu 1.7.2017 voimaantuleiden muutosten osalta luottomarkkinoiden muuttumisella, kun markkinoille oli tullut vertaislainayhtiöitä. 1.7.2023 laki korvattiin uudella samannimisellä lailla johtuen kyseisessä lainsäädännössä tarkoitettujen luotonantajien rekisteri- ja valvontaviranomaisen vaihtumisesta.

5.2 Lainsäädännön muutosten vaikutukset velkaantumiseen

Tilastokeskuksen vuosina 2008 – 2015 tuottaman luottokantatilaston tietojen avulla saa käsityksen siitä, miten kulutusluottoilmiö on kehittynyt sen alkuvuosina. Kulutusluottojen luottokanta on jat-

kanut kasvuaan vuoteen 2013 asti, jolloin ensimmäinen korkosäätely astui voimaan. Tämän seurauksena myönnettyjen luottojen ja luottokannan määrä romahti hetkellisesti, kunnes keskimääräisissä lainamäärissä ja uusien lainojen takaisinmaksuajoissa näkyi selvä kasvupyrähdys. Ilmiö selittyi luotonantajien sopeutumisella uuteen lainsäädäntöön, sillä korkosäätely ei koskettanut yli 2000 euron luottosopimuksia.

Kuvio 2. Ensimmäisen luottokustannussäätelyn vaikutukset (Suomen Virallinen tilasto: Luottokanta. n.d.)

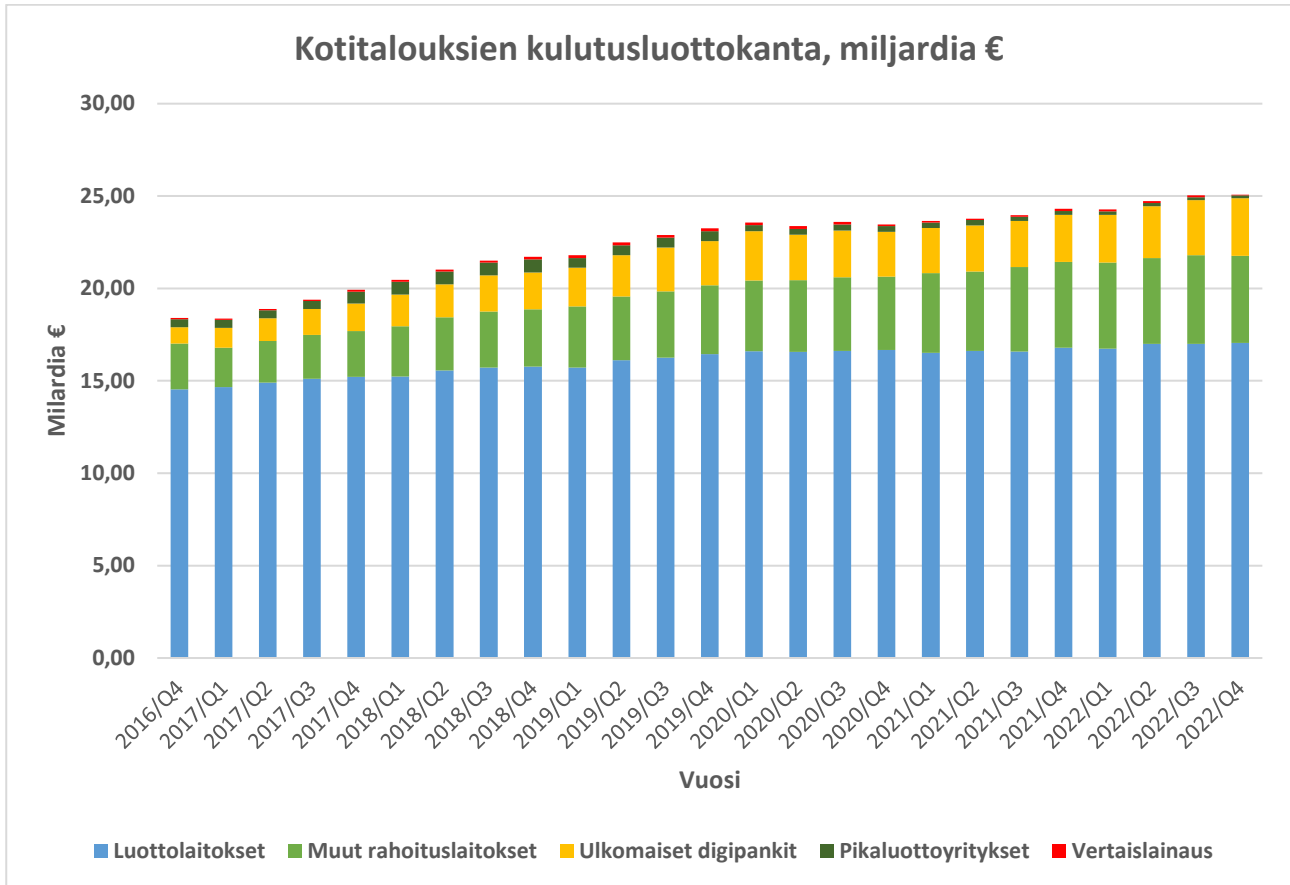
Puolestaan Suomen Pankin kokoamasta tilastokannasta käy ilmi, että 1.9.2019 voimaan tulleella luottokustannussäätelyllä ei ole ollut merkittävää vaikutusta luottokantatilastoon. Kyseinen luottokustannussäätely näyttää tilaston valossa korkeintaan hidastaneen luottokannan kasvua pitkällä aikavälillä.

Covid-19 epidemian aikana väliaikaisesti asetettu korkosäätely ei myöskään ole vaikuttanut merkittävästi kulutusluottokannan määrään. Luvuissa on havaittavissa pieni lasku vuoden 2020 aikana, mutta luottokanta on jälleen tämän jälkeen lähtenyt nousuun huolimatta korkorajoituksista. Tosin

huomattavaa on myös, että poikkeusolot ovat voineet vaikuttaa kuluttajien rahantarpeeseen, jolloin pelkästään korkosääntelyn vaikutuksen täsmällinen arviointi on käytännössä mahdotonta.

Kulutusluottokantaa kuvaileva kuvio 3. kuvastaa myös kulutusluottomarkkinoiden pirstaleisuutta. Alalla on runsaasti erilaisia toimijoita sekä luottotuotteita, ja näistä ei ole kattavaa yhtenäistä tilastoa. Tilastokeskus saa kuitenkin 1.4.2024 alkaen kattavaa tietoa kulutusluotoista, kun positiivinen luottorekisteri otetaan osittain käyttöön. Pikaluotto- ja vertaislainayritykset muodostavat käytännössä enää murto-osan kokonaiskulutusluottokannasta. Perinteiset luottolaitokset ovat kasvattaneet markkinaosuuttaan tasaisesti ja ovat edelleen ylivoimaisesti suurimpia luotonantajia kulutusluottomarkkinoilla. Aaltosen ja Koskisen (2022, 9) mukaan luottolaitosten myöntämät luotot ovat pääosin tili- ja korttiluottoja, sekä vakuudellisia luottoja, mutta kuitenkin myös luottolaitokset ovat kasvattamassa vakuudettomien luottojen määrää. Muut rahoituslaitokset puolestaan ovat keskittyneet enimmäkseen ajoneuvolainoihin (Aaltonen & Koskinen (2022, 10).

Merkillepantavaa on kuitenkin myös, että ulkomaiset digipankit ovat kiihtyvällä vauhdilla kasvattamassa kokonaisluottokantaa Suomessa. Näiden osuus luottokannasta käsittää enimmäkseen korkeakorkoisia vakuudettomia kulutusluottoja, sekä verkkokauppojen yhteydessä tarjottavia hyödykesidonnaisia luottoja.

Kuvio 3. Kulutusluottokanta 2016 – 2022 (Aaltonen, M. 2023).

1.10.2023 voimaan astuneen uuden korkosäätelyn vaikutusta kulutusluottokantaan ei ole vielä tilastoa ja tämän osalta joudutaan odottamaan todennäköisesti ainakin 1.4.2024 asti, jolloin positiivisen luottotietorekisteri otetaan osittain käyttöön.

5.3 Vaihtoehtoiset kulutusluottojen sääntelyt

Kulutusluottojen tiukkaa sääntelyä voidaan tutkimuksen perusteella pitää perusteltuna. Kulutusluottoihin liittyvää sääntelyä on vastikään tiukennettu, erityisesti hintasäätelyn osalta ja toisaalta myös positiivisella luottotietorekisterillä. Uusien lakien vaikutuksia luottomarkkinoihin ei ole vielä päästy tutkimaan ja tilastotietoa näiden pitkäaikaisista vaikutuksista saataneen vasta useiden vuosien päästä. Tästä syystä uudet kulutusluottojen lainsäätelyä koskevat mahdolliset tiukennukset eivät ole vielä ajankohtaisia.

Tutkimuksessa on kuitenkin kerätty tietoa myös mahdollisista vaihtoehtoisista rajoitustoimenpiteistä, joilla kulutusluottojen sääntelyä olisi mahdollista tiukentaa. Vaihtoehtoisissa on pyritty huomioimaan niitä mahdollisia sääntelyn kohteita, joihin nykyisellään vielä liittyy ongelmia.

5.3.1 Markkinoinnin sääntelyn tiukentaminen

Yksi konkreettinen vaihtoehto nykyisen sääntelyn muutokselle voisi olla kulutusluottojen markkinointia koskevan sääntelyn tiukentaminen. Hallituksen esityksen (HE 218/2022 vp, 22) mukaan kulutusluottojen markkinoinnissa tyypillisesti esitetään luotonotto riskittömänä ja nopeana ratkaisuna taloudellisten ongelmien korjaamiseksi. Puolestaan Peltosen ja Saastamoisen (2019, 29) mukaan kulutusluottojen markkinoinnissa on käytetty toistuvasti vaikutuskeinoina luoton nopeutta ja joustavuutta. Nopeaan ja intuitiiviseen päätöksentekoon kannustava markkinointi ohjaa kuluttajia elämään enemmän nykyhetkessä, jättäen rationaalisen päätöksenteon toissijaiseksi (Peltonen & Saastamoinen 2019, 29).

Kuluttajansuojalain 7 luvun mukaisten kulutusluottojen markkinointia koskevat rajoitukset ovat jo nykyisellään tiukkoja. Markkinointia koskevilla säännöksillä on pyritty esimerkiksi rajoittamaan luottojen markkinoinnin kohdistamista taloudellisesti vaikeassa asemassa oleviin kuluttajiin, tai esittämään luottoa ratkaisuna kuluttajan taloudellisiin ongelmiin. Markkinointia koskevia muutoksia on käsitelty hallituksen esityksen HE 218/2022 markkinointia koskevien muutosten yhteydessä.

Markkinointia koskevaa sääntelyä olisi mahdollista tiukentaa vielä vaatimalla luotonantajaa esittämään markkinoinnin yhteydessä varoituslausekkeen, jossa varoitettaisiin luotonottamiseen liittyvistä riskeistä nimenomaisella ja näkyvällä lausekkeella. Lisäksi lainsäätelyllä voitaisiin markkinointiin esimerkiksi asettamalla luottojen yleismarkkinointia koskevan vaatimuksen, jossa edellytetään luotonantajaa tuomaan markkinoinnissa nimenomaisesti ilmi, että kuluttajan tulee harkita vakavasti luoton ottamisen kannattavuutta, sekä punnita takaisinmaksukykyään pitkällä aikavälillä. Peltonen ja Saastamoinen (2019, 31) ovat kuitenkin todenneet, että Hollannin finanssivalvontaviranomaisen mukaan tiettyjen elementtien edellyttäminen markkinoinnissa ei ole Hollannissa arvioiden mallin mukaan ollut erityisen vaikuttavaa. Iso-Britannian finanssivalvonta puolestaan on Peltojen ja Saastamoisen (2019, 31) mukaan todennut, että varoituksen vaatimisella ennen sopimusta annettavien tietojen mukana on ollut jonkin verran vaikutusta.

5.3.2 Luottosopimuksen harkinta-aika

Juurikkala (2012, 458) on tuonut artikkelissaan esille sääntelyvaihtoehdon, jossa nopeasti saataviin pikavippeihin asetettaisiin esimerkiksi 2 – 3 vuorokautta kestävä harkinta-aika, jossa lainanhakijan tulisi harkinta-ajan jälkeen hyväksyä luottosopimus. Sääntely olisi siinä mielessä tehokas, että se estää konkreettisesti kuluttajia hakemaan kulutusluottoa, josta saatavat varat voisi saada heti käyttöön. Kulutusluottomarkkinat ovat muuttuneet ja ongelma ei varsinaisesti enää kosketa nopeasti saatavia pikavippejä. Joka tapauksessa luotonantajat pyrkivät markkinoinnilla edelleen kannustamaan kuluttajia nopeaan ja intuitiiviseen päätöksentekoon, jonka vuoksi kaksivaiheiselle luottosopimuksen vahvistukselle voisi kuluttajan edun kannalta olla keskeiset edellytykset.

Luottosopimukseen liittyvä harkinta-aika voitaisiin yhdistää myös positiivisen luottotietorekisterin tavoitteisiin siitä, että luotonantajilla olisi aina ajantasainen tieto kuluttajan taloudellisesta tilanteesta. Positiivista luottotietorekisteriä ei kuitenkaan ole kokonaisuudessaan otettu vielä käyttöön, joten ehdotus ei perustu olemassa olevan ongelmakohdan korjaamiseen, vaan lähinnä teoreettisen riskin ehkäisemiseksi.

Positiivisessa luottotietorekisterissä luotonantajat ovat velvollisia ilmoittamaan rekisteriin uusia luottosopimuksia koskevat tiedot vuorokauden kuluessa uuden luottosopimuksen tekemisestä, jolloin luotonhakijalla voi teoreettisesti olla mahdollisuus hakea päällekkäistä luottoa toiselta luotonantajalta. Mikäli luottosopimuksen ensimmäisen vaiheen hyväksynnästä ilmoitettaisiin tieto positiiviseen luottotietorekisteriin, niin muut luotonantajat havaitsisivat vireillä olevan luottosopimuksen ennalta, eikä kuluttajalla olisi tosiasiallista mahdollisuutta saada yhtäaikaisesti luottoa eri luotonantajilta näiden tietämättä asiasta.

5.3.3 Lainavertailijoiden sääntely

Luottomarkkinoille on tullut myös sellaisia toimijoita, jotka tarjoavat kuluttajalle ainoastaan mahdollisuuden vertailla lainatarjouksia, eli kilpailuttaa lainat eri toimijoilla (HE 218/2022 vp, 22). Varsinaisen luottopäätöksen tekee kuitenkin se toimija, joka antaa kuluttajalle yksittäisen luottotarjouksen.

Luotonvertailupalveluihin voi liittyä ongelmia sen suhteen, perustuuko näiden harjoittama vertailutoiminta tosiasiasa siihen, että he toimivat luotonantajien lukuun. Tällöin riskinä on se, että luotonvertailijat esittämät vertailutulokset eivät tarjoa kuluttajalle välttämättä tosiasiallisesti halvinta saatavilla olevaa luottosopimusta. Vertailutulokset voivat perustua esimerkiksi eniten maksavien luotonantajien suosimiseen, tai ainoastaan rajatun luotonantajakunnan tarjousten esittämiseen. Ongelmia on havaittu myös siinä, että vertailusivustot ovat myös keränneet kuluttajien yhteystietoja suoramarkkinointitarkoituksia varten ilman asianmukaista suostumusta (Kuluttajaluottoja koskevan lainsäädännön tarkistaminen 2022, 63).

Luotonvertailupalvelut eivät myöskään kuulu eräiden luotonantajien ja vertaislainanvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain soveltamisalaan, joten rekisteröintivelvollisuus ei kosketa näitä luotonvälittäjiä (Kuluttajaluottoja koskevan lainsäädännön tarkistaminen 2022, 63). Rekisterin tehtävä on aiemmin esitellyn hallituksen esityksen HE 24/2010 mukaan nimenomaan ollut taata luotonantajien ammattipätevyys ja mahdollistaa valvontaviranomaisen valvontamahdollisuudet. Luotonvertailijat voisi olla perustelua lisätä kyseisen lain soveltamisalaan, jotta luotonvertailijoiden toimintaan liittyviä epävarmuustekijöitä saataisiin entistä tehokkaammin ennaltaehkäistyä, sekä valvottua.

6 Pohdinta ja jatkotutkimusehdotukset

Pohdintaosiossa palataan tutkimusasetelmaan ja tutkimuksen alussa tehtyihin tutkimuskysymyksiin, jotka ovat toimineet tutkimuksen punaisena lankana. Tutkimuksessa on perehdytty kulutusluottoilmiöön ja päädytty siihen lopputulokseen, että kyseessä on ilmiö, jossa kuluttajien edun suojaaminen kohtuuttomilta luottokustannuksilta ja tarpeettoman suurilta luottoriskeiltä on perusteltua.

Lainsäädännöllä on puututtu luottomarkkinoiden toimintaan luottokustannuksia rajoittamalla, sekä lisäämällä erinäisiä pelotevaikutuksia sääntelyn rikkomisesta. Luotonantajien rekisteröintivelvoitteella pyrittiin takaamaan alalla toimivien luotonantajien ammattipätevyys ja mahdollistettiin näiden valvonta viranomaisten toimesta. Lisäksi luotonantajille on lisätty erinäisiä tiedonantovelvoitteita, markkinointia koskevia rajoituksia, sekä nyt uusimpana otettu käyttöön positiivinen luottotietorekisteri, jolla on pyritty edistämään yhteiskunnallisesti hyväksytympää luotonantoa ja mahdollistamaan luotonantajien luottoriskien parempi hallinnointi.

Tutkimuksessa on myös tultu siihen johtopäätökseen, että vaikka kulutusluoton käsite onkin lainsäädännössä selvä, on kulutusluottomarkkina joka tapauksessa sirpaloitunut ja luotonantajat pyrkivät keksimään mitä houkuttelevampia lainatuotteita, joilla he saisivat parempaa taloudellista etua ja mahdollisesti kierrettyä kulutusluottoja koskevaa sääntelyä.

Selvää on myös, että kyseessä ei ole enää samankaltainen pikaluottojen kulta-ajan ilmiö, jossa lainsäädännöllä puututtiin pienten lainojen kohtuuttomiin luottokustannuksiin. Ilmiöön liittyy olennaisesti luotonantajien reagointi korkosääntelyyn, jotka ovat onnistuneet kiertämään sääntelyä nostamalla myönnettyjen luottopääomien määrää ja kasvattamalla lainojen takaisinmaksuaikoja. Tästä on seurannut ilmiön muuntautuminen niin, että lainsäätäjä on joutunut puuttumaan kohtuuttomien luottokustannusten lisäksi myös luotonantajien löysiin luotonmyöntökriteereihin.

Mielenkiintoista on myös se, että nykyisessä kulutusluottomarkkinassa luotonantajien yleisessä markkinoinnissa korostuu erilaiset yhdistelylainat, joiden tarjottu luottopääoma yltää jopa 60 000 euroon. Yhdistelylainoja ei markkinoinnissa välttämättä mielletä arkisten hankintojen rahoittamiseksi, mutta asetelma voi kuulostaa kohtuuttomalta siitä näkökulmasta, että kuluttaja on vuosien varrella rahoittanut kalliilla kulutusluottosopimuksilla erilaisia arkisia ja ylellisiä hankintoja

kymmenillä tuhansilla euroilla, kunnes kasaantuneet luottosopimukset pakottavat kuluttajan otta-
maan taas uuden erittäin suuren kulutusluoton, josta syntyy taas uudet takaisinmaksuajat ja luot-
tokustannukset, jotka eivät nekään ole halpoja kuluttajan näkökulmasta. Nähtäväksi jää, pakot-
taako uusi korkosäätely ja positiivisen luottotietorekisterin käyttöönotto luotonantajia
kiristämään luotonmyöntämisedellytyksiä siten että kuluttajilla ei olisi tulevaisuudessa tarvetta ha-
vahtua velkaantuneensa siinä määrin, että heidän tarvitsisi edelleen turvautua merkittävän suuriin
yhdistelylainoihin.

Positiivinen luottotietorekisteri selvästi tuo luotonantajalle paremmat edellytykset harjoittaa vas-
tuullista luotonantoa ja kieltäytyä myöntämästä luottoa ylivelkaantuneelle kuluttajalle. Kuluttajan-
suojalaisissa myös edellytetään luotonantajaa arvioimaan kuluttajan edellytyksiä suoriutua luottoso-
pimuksen mukaisista velvoitteista, mutta ongelmaksi voi edelleen muodostua se, että
taloudellisesti vaikeassa asemassa oleville kuluttajille myönnettäisiin edelleen luottoja korkeim-
malla mahdollisella lainmukaisella korolla, jos luotonantajat katsovat tämän kannattavaksi.

Riski koskettaa vielä konkreettisemmin liikennevälineiden osamaksukauppaa, sillä luottokustan-
nussäätely ei kosketa niitä konkreettisesti samalla tavalla, vaikka kuluttajansuojalain mukaan näi-
den hinnoittelutasoa ei olisikaan kohtuullista asettaa muita kulutusluottoja korkeammalle tasolle.
Luottosopimuksen kohtuuttomuuden ymmärtäminen vaatii kuluttajalta enemmän lainsäätelyn
ymmärtämistä, eikä toisaalta tuomioistuimilla ole toistaiseksi näitä koskien yhtä laajaa tutkimis-
mahdollisuutta, kuin korkorajoitusten osalta. Tuomioistuimet tutkivat viran puolesta luottokustan-
nusrajoitusten noudattamista, mutta kohtuuttomien luottosopimusehtojen tutkinnan edellytyk-
senä on korkeimman oikeuden ratkaisun 2015:60 mukaan se, että luottosopimuksen vakioehtoja
ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Kysymykseen siitä, onko lainsäätelyn asettamiin tavoitteisiin päästy, ei ole helppo vastata. Lain-
säätely on tuonut kulutusluottoja yhtäaikaisesti sekä lähemmäksi että kauemmaksi yhteiskunnalli-
sesta hyväksyttävyydestä. Selvää on, että kuluttajille on syntynyt tosiasiallinen mahdollisuus saada
kohtuuhintaisempaa luottoa. Osa ylivelkaantuneista kuluttajista ei ole saanut luottoa enää lain-
kaan, mutta joka tapauksessa se, että osa ylivelkaantuneista kuluttajista on saanut edelleen luot-
toa, vie lainsäädännön tavoitteita tavallaan kauemmaksi.

Kulutusluottojen muuttaminen yhteiskunnallisesti hyväksyttävämmäksi vaatii lainsäädännön lisäksi asennemuutosta sekä luotonantajilta että kuluttajilta. Luotonantajien on sitouduttava entistä paremmin noudattamaan lainsäädäntöä, sekä yhteiskunnan ja lainsäädännön asettamia tavoitteita, etenkin vastuullisen luotonmyöntämisen osalta, kun uusi positiivinen luottotietorekisteri tulee kokonaisuudessaan käyttöön. Kuluttajilta puolestaan on perusteltua odottaa tulevaisuudessa vastuullisempaa suhtautumista luotonottamiseen, sekä parempaa taloudellista varautumista elämän yllättäviin tilanteisiin, jotka riskeeraavat luottosopimuksen mukaisista velvoitteista selviytymisen. Avainasemassa lienee ongelmia ennaltaehkäisevän hyvän talouskasvatuksen lisäksi myös se, että yhteiskunta saa riittävän tehokkaasti tuettua ylivelkaantuneita kuluttajia velkaongelmien katkaisussa ja ohjattua heitä tarpeellisella avulla, jotta ylivelkaantuneella kuluttajalla olisi entistä paremmat edellytykset selviytyä velkaongelmista.

Eräs kulutusluottojen lainsäätelyn vaikutusten tutkimisen ongelma on liittynyt kulutusluottojen tilastoinnin puutteellisuuteen. Kuitenkin uusi positiivinen luottotietorekisteri tulee mahdollistamaan aiempaa tarkemman kulutusluottoihin liittyvän tilastoinnin. Lisäksi covid-19 epidemian aiheuttamat poikkeusolot ovat päättyneet ja kulutusluottojen uudet lainsäätelyn muutokset astuneet vastikään voimaan. Näistä syistä jatkotutkimukseksi ehdotetaan vertailevaa tutkimusta, miten lainsäädännön uudet muutokset vaikuttavat velkaantumiseen.

Lähteet

Aaltio, I. Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Aaltonen, M. 2023. Suomen pankin keräämät luottotilastot. Sähköpostiviestit 19.4.2023 – 27.4.2023.

Aaltonen, M. & Koskinen, K. 2022. Pandemia ja sääntelyuudistukset muokkaavat kulutusluottomarkkinaa. Suomen pankki 8.3.2022. Viitattu 8.11.2023. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/artikkelit/pandemia-ja-saantelyuudistukset-muokkaavat-kulutusluottomarkkinaa/>.

Aspelund, S. & Linnanmäki, K. 2019. Arviomuistio kuluttajaluottojen markkinoinnista. Oikeusministeriö. Viitattu 13.4.2023. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/4c3ecd42-b1fc-481c-950f-9c630779de14/9f569f71-3d32-45bc-8eee-57222a3d2e3c/MUISTIO_20201001115510.pdf.

HE 64/2009 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, rikoslain 36 luvun 6 §:n ja korkolain 4 §:n muuttamisesta. Viitattu 31.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2009/20090064.pdf>.

HE 24/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100024.pdf>.

HE 78/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain 7 luvun, eräiden luotonantajien rekisteröinnistä annetun lain sekä korkolain 2 §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120078.pdf>.

HE 77/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta, asuntoomaisuuteen liittyvien kuluttajaluottojen välittäjistä ja eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160077.pdf>.

HE 230/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta. Viitattu 17.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2018/20180230.pdf>.

HE 53/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 16.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200053.pdf>.

HE 234/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 22.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200234.pdf>.

HE 22/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 2.10.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220022.pdf>.

HE 101/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle kotitalouksien velkaantumista rajoittavaksi lainsäädännöksi. Viitattu 7.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220101>.

HE 218/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 13 §:n ja oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n muuttamisesta. Viitattu 13.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220218.pdf>.

Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? : opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Hyytinen, A. 2011. Saalistavaa luotonantoa?. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 107 vsk. – 4/2011. Taloustieteellinen yhdistys. <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK42011/kak42011hyytinen.pdf>.

Juurikkala, O. 2012. Pikavippien sääntely: ei korkokattoa, vaan erityinen harkinta-aika. Oikeus 3/2012. Noudettu Edilex-tietokannasta. Viitattu 22.3.2023.

Järvelä, K. Raijas, A. & Saastamoinen, M. 2019. Pikavippiongelmiin laatu ja laajuus. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 3/2019. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. <https://www.kkv.fi/uploads/sites/2/2021/11/2019-kkv-selvityksia-3-2019-pikavippiongelmiin-laatu-ja-laajuus.pdf>.

Keinänen, A. & Vartiainen, N. 2016. Pikaluottojen valvonta: Miten lainsäädännön valvonta toteutuu käytännössä?. Edilex 2016/23. Viitattu 23.3.2023.

KKO 2015:60. Korkeimman oikeuden ennakkopäätös. Viitattu 12.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2015/20150060>.

Kuluttajaluottoja koskevan lainsäädännön tarkistaminen. Työryhmän mietintö. 2022. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:12. Oikeusministeriö. Viitattu 26.4.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163913/OM_2022_12_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Kuula, A. 2015. Tutkimusetiikka. Vastapaino, Tampere 2011.

Kuluttajansuojalaki 38/1978. Viitattu 22.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1978/19780038>. Ajantasainen lainsäädäntö.

LaVL 12/2009 vp. Lakivaliokunnan lausunto HE 12/2009 vp. Viitattu 2.11.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/lavl_12+2009.pdf.

LaVL 33/2018 vp. Valiokunnan lausunto HE 230/2018 vp. Viitattu 16.11.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/LaVL_33+2018.pdf.

Linna, T. 2014. Kohti aikuisuutta velkareppu selässä. Defensor Legis N:o 2/2014. Noudettu Edilex-tietokannasta. Viitattu 14.4.2023.

Luotonen, N., Puttonen, V. & Rantapuska, E. Maksuhäiriöt Suomessa 2015-2020. 2022. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 118. vsk. – 2/2022. Taloustieteellinen yhdistys. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2022/06/31928180_KAK_2_2022_NETTI-1-82-104.pdf.

Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvityksiä 2020:5. Viitattu 3.4.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201221101608>.

Mann, R. 2007. Bankruptcy Reform and the “sweat Box” of Credit Card Debt, 2007 U. Ill. L. Rev. 375. Viitattu 29.3.2023. https://scholarship.law.columbia.edu/faculty_scholarship/1407/.

Määttä, K. 2010. Pikaluottojen sääntely oikeustaloustieteellisestä näkökulmasta. Lakimies 3/2010. Noudettu Edilex-tietokannasta. Viitattu 22.3.2023.

Parkkali, E. & Pönkä, V. Pikaluottojen oikeudelliset ongelmat. Defensor Legis 5/2010. Noudettu Edilex-tietokannasta. Viitattu 22.3.2023.

Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön uudistaminen. 2008. Työryhmämietintö 2008:7. ISBN 978-952-466-763-0, ISSN 1458-6452. Oikeusministeriö. Viitattu 30.3.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76137/omtr_2008_7_mietinto_65s.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Peltonen, A. & Saastamoinen, M. 2019. Pikaluottojen markkinoinnin sääntelyn vaihtoehtoja. Kilpailu- ja kuluttajavirasto. <https://www.kkv.fi/uploads/sites/2/2021/11/2019-kkv-selvityksia-6-2019-pikaluottojen-saantelyn-vaihtoehtoja.pdf>. Viitattu 13.4.2023.

Suomen kotitalouksien euromääräiset lainat ja talletukset. 2023. Suomen Pankki. Viitattu 12.12.2023. https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/pt_kotitalouksien_lainat_ja_talletukset_fi/.

Suomen perustuslaki 731/1999. Viitattu 28.3.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Ajantasainen lainsäädäntö.

Suomen virallinen tilasto: Luottokanta. ISSN=2342-2602. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 28.6.2023. <http://www.stat.fi/til/lkan/tau.html>.

Rantala, K. 2012. Vippikierteen muotokuva. OPTL Verkkokatsauksia 21/2012. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Viitattu 13.4.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/375bf17e-58e3-4c8b-9c32-c0da47d2ab50/content>.

Rantala, K. & Tarkkala, H. 2009. Kotitalouksien velkaongelmien nykytila ja kehitys. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja; 90. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Viitattu 12.4.2023. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/152526>.

Raijas, A. 2019. Pikavippimarkkinoiden kehitys ja sääntely Suomessa. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 115. vsk. 4/2019. Taloustieteellinen yhdistys. Viitattu 22.3.2023. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2019/11/KAK_4_2019_WEB-42-59.pdf.

Takalo, T. 2017. Lyhytaikaisten kuluttajaluottojen sääntely. Kansantaloudellinen aikakauskirja – 113. vsk. – 3/2017. Viitattu 23.3.2023. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2017/09/KAK_3_2017_176x245_WEB-124-134.pdf.

TaVM 39/2018 vp. Valiokunnan mietintö HE 230/2018 vp. Viitattu 8.11.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/TaVM_39+2018.pdf.

TaVM 42/2022 vp. Valiokunnan mietintö HE 218/2022 vp. Viitattu 9.11.2023. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/TaVM_42+2022.pdf.

Vartiainen, N. 2016. Pikaluottoihin liittyvän lainsäädännön ja pikaluottomarkkinoiden kehitys vuosina 2009-2015. Lakimies 1/2016. Noudettu Edilex-tietokannasta. Viitattu 23.3.2023.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. p. PS-kustannus.